

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Živa Broder

Sindikalno gibanje v Sloveniji od osamosvojitve do danes

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Živa Broder

Mentor: red. prof. dr. Miroslav Stanojević

Sindikalno gibanje v Sloveniji od osamosvojitve do danes

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Iskrena hvala mentorju, red. prof. dr. Miroslavu Stanojeviću, za nesebično pomoč, strokovne nasvete in ves čas, ki mi ga je namenil.

Hvala tudi ekipi Centra za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, ki me je spodbujala med študijem in mi omogočila tudi dokončanje podiplomskega študija.

Sindikalno gibanje v Sloveniji od osamosvojitve do danes

Magistrska naloga temelji na analizi podatkov pridobljenih v raziskavah Slovensko javno mnenje v obdobju od osamosvojitve do danes. Analiza kaže, da je v slovenskem sindikalnem prostoru, tako kakor tudi v evropskem sindikalnem prostoru, v zadnjem obdobju opaziti močan trend upada sindikalnega članstva. V obdobju 1991–2015 je bil ta trend v Sloveniji neenakomeren. V prvi polovici devetdesetih let je stopnja sindikaliziranosti naglo upadla, v desetletju 1995–2005 se je gibala okrog 40 %, od polovice prejšnjega desetletja pa spet, ob občasnih oscilacijah, v osnovi strmo upada. Z leti se število sindikatov v Sloveniji povečuje. Na začetku tranzicije sta bili skoraj dve tretjini sindikalnega članstva vključeni v eno samo konfederacijo, v najnovejšem obdobju (po meritvah iz leta 2015) največja konfederacija pokriva le še dve petini vsega sindikalnega članstva, medtem ko je ostalo članstvo porazdeljeno med druge konfederacije ter panožne in podjetniške sindikate.

Gibanje strukture sindikalnega članstva smo preverili glede na starost, izobrazbo, položaj na delovnem mestu in sektorsko pripadnost (javni in realni sektor) populacije. Analiza kaže, da generacijske preнове sindikalnega članstva skoraj ni oziroma je zelo šibka, kar zagotovo do določene mere pojasni tudi upadanje splošne stopnje sindikalizacije. Spremembe so opazne tudi v izobrazbeni strukturi sindikalnega članstva, kjer opazimo predvsem povišanje deleža visoko izobraženih ter upad deleža osnovnošolsko izobraženih, posledično pa je opazen tudi trend zviševanja deleža vodilnega kadra znotraj sindikalnega članstva. Spremembe v vrstah sindikalnega članstva so se v obdobju samostojne Slovenije dogajale tudi na področju sektorske distribucije. Sindikalno članstvo večinoma sestavljajo zaposleni v javnem sektorju in tudi stopnja sindikaliziranosti je, še posebno v obdobju po pojavu krize, opazno višja med zaposlenimi v javnem sektorju. Strukturo sindikatov smo preverili tudi glede na levo ali desno politično opredelitev. Sindikalno članstvo v Sloveniji se giblje na polu od levega do levo-sredinskega, toda vedno ostaja na levem polu politične opcije. Posebno izrazit premik v levo pa je opazen prav v zadnji meritvi leta 2015.

Osnovna funkcija sindikatov je po definiciji izboljšanje pogojev dela in zagotavljanje varnosti zaposlitve. Preverili smo, ali obstajajo razlike pri percepciji funkcije sindikatov med člani in nečlani prav na področju varnosti zaposlitve, pri zagotavljanju dobrih delovnih pogojev ter pri zaščiti interesov delavcev. Ocena funkcije sindikatov je zelo povezana tudi s samim zaupanjem v sindikate. Pokaže se, da je zaupanje v sindikate med njihovimi člani višje kot med nečlani. Kaj pa sam odnos do dela in odnos do pojma »sindikalne pravice delavcev«? V Sloveniji dojemanje dela ni odvisno od sindikalnega članstva, pojem »sindikalne pravice delavcev« pa je vedno ocenjen kot pozitiven.

Ključne besede: sindikati, stopnja sindikaliziranosti, funkcija sindikatov, struktura sindikatov.

Labor unions in Slovenia from independence till today

In the following master thesis we analyzed the data gathered in Slovenian Public Opinion Survey for the period from independence until today. Analysis shows, that Slovenian labor unions are, like European unions, experiencing significant trend of declining union membership among active population. In the period from 1991 until 2015 was this trend in Slovenia uneven. In the first half of the 90's the rate of union density declined heavily, later on in the decade 1995–2005 the membership rate was around 40%, and from the second half of the last decade, with periodic oscillations, the membership rate again declines heavily. Over the years, the number of Slovenian labor unions has increased. At the beginning of the transition period, almost two-thirds of union members belonged to a single confederation and now, in the most recent period (according to data from 2015), the largest confederation covers only two-fifths of all labor union members, while the rest of the membership is divided among other confederations and smaller unions inside sectors and companies.

The structure of labor union membership was analyzed by age, education, position at workplace and sectoral affiliation (public and private sector). The analysis shows very low or almost non-generational renewal of labor union membership, which certainly to some extent explains the decline in the overall rate of labor union membership. Changes are noticeable in the educational structure of labor union membership, where we see a particular increase in the proportion of the highly educated and a decline in the share of the primary. Changes in the types of labor union membership during the period of Slovenia's independence also occurred in the area of sectoral distribution. Union membership consists mainly of public sector employees and union density rate is, especially in the period after the onset of the crisis, significantly higher among employees in the public sector. The structure of the labor unions was also checked according to the left-right political orientation. Labor union membership in Slovenia moved from the left pole to left-center, but still remains on the left pole of political orientation. The shift is particularly evident in 2015.

The basic function of the labor unions is, by definition, improving working conditions and employment protection. We analyzed whether there are differences in the perception of the functions of labor unions between members and non-members in the field of employment security, providing good working conditions and in protection of workers interests. Perception of labor unions function is highly correlated with confidence in labor unions. It appears that confidence in labor unions is higher among their members than among non-members. What about attitude towards work and attitude towards the concept of "labor union rights"? In Slovenia, the perception of the work is not related to labor union membership, and the term "trade union rights" is assessed as very positive.

Keywords: labor unions, union membership density, function of labor unions, labor union structure.

KAZALO:

1	UVOD	9
2	STRUKTURA SINDIKALNEGA ČLANSTVA	14
2.1	Spreminjanje starostne strukture sindikalnega članstva	15
2.2	Spreminjanje izobrazbene strukture sindikalnega članstva	18
2.3	Struktura sindikalnega članstva glede na položaj na delovnem mestu	22
2.4	Sektorska distribucija sindikalnega članstva	27
3	DESINDIKALIZACIJA	34
4	FRAGMENTACIJA	45
5	PERCEPCIJA FUNKCIJ SINDIKATOV	52
5.1	Zaupanje v sindikate	58
5.2	Odnos do pojma »sindikalne pravice delavcev«	62
5.3	Odnos do dela	65
6	LEVO-DESNA OPREDELITEV SINDIKALNEGA ČLANSTVA	68
7	ZAKLJUČEK	74
8	LITERATURA	76

KAZALO TABEL

Tabela 1.1: Pregled raziskav, na katerih temeljijo analize	13
Tabela 2.1: Primerjava starostne strukture v slovenski populaciji 18+ in v raziskavah SJM	15
Tabela 2.2: Analiza sindikalnega članstva po starosti	16
Tabela 2.3: Primerjava izobrazbene strukture v slovenski populaciji 18+ in v raziskavah SJM	19
Tabela 2.4: Analiza sindikalnega članstva po izobrazbi (v %)	20
Tabela 2.5: Kakšen je vaš položaj na delovnem mestu?	23
Tabela 2.6: Sindikalno članstvo glede na položaj na delovnem mestu	25
Tabela 2.7: Združevanje podatkov za javni in realni sektor	29
Tabela 2.8: Delež zaposlenih v javnem in realnem sektorju	29
Tabela 2.9: Delež zaposlenih v javnem in realnem sektorju	30
Tabela 2.10: Struktura članov glede na sektor	31
Tabela 3.1: Splošna stopnja sindikaliziranosti v Jugoslaviji po pokrajinah	34
Tabela 3.2: Gibanje aktivne populacije	35
Tabela 3.3: Združevanje podatkov za delovno aktivnost	40
Tabela 3.4: Splošna stopnja sindikaliziranosti v Sloveniji	41
Tabela 4.1: Članstvo aktivne populacije v sindikatih	46
Tabela 4.2: Delež članstva v posameznih sindikatih	47
Tabela 4.3: Analiza članstva v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije	48
Tabela 5.1: Sindikati so zelo pomembni za varnost zaposlitve	53
Tabela 5.2: Brez sindikatov bi bili delovni pogoji zaposlenih bistveno slabši, kot so zdaj	54
Tabela 5.3: Delavci potrebujejo močne sindikate za zaščito svojih interesov	55
Tabela 5.4: Močni sindikati so slabi za slovensko gospodarstvo	56
Tabela 5.5: Rang zaupanja v sindikate	59
Tabela 5.6: Zaupanje v sindikate (1991–2009)	60
Tabela 5.7: Zaupanje v sindikate (2010–2014)	61
Tabela 5.8: Ocena pojma »sindikalne pravice delavcev«	63

Tabela 5.9: Delo v službi je le način, da človek zasluži denar, in nič več	65
Tabela 5.10: Rad/-a bi hodil/-a v službo, tudi če ne bi potreboval/-a denarja	66
Tabela 6.1: Levo-desna opredelitev sindikalnega članstva	71

KAZALO GRAFOV

Graf 2.1: Delež dveh starostnih skupin v sindikalnem članstvu	17
Graf 2.2: Delež osnovno ter višje in visoko izobraženih v sindikalnem članstvu	21
Graf 2.3: Stopnja sindikaliziranosti med vodilnimi in izvršilnimi delavci	26
Graf 2.4: Sindikaliziranost javnega in realnega sektorja	32
Graf 3.1: Primerjava deleža sindikaliziranosti in aktivne populacije	43
Graf 4.1: Primerjava deleža sindikalnega članstva v ZSSS in ostalih sindikatih	50
Graf 5.1: Pomen sindikatov glede na sindikalno članstvo	55
Graf 5.2: Pomen sindikatov glede na sindikalno članstvo	57
Graf 5.3: Odnos do dela glede na sindikalno članstvo	67
Graf 6.1: Levo-desna politična opredelitev v Sloveniji	70
Graf 6.2: Levo-desna opredelitev sindikalnega članstva	72

1 UVOD

Ključni namen magistrske naloge je analiza sindikatov v Sloveniji od osamosvojitve do danes. Osredotočili se bomo na empirične podatke o spreminjanju strukture sindikalnega članstva, sindikaliziranosti aktivnega prebivalstva ter na empirične podatke o združevanju in fragmentaciji sindikatov v omenjenem obdobju.

Podatki, ki jih bomo analizirali, so pridobljeni v projektu Slovensko javno mnenje (SJM), ki je najširša longitudinalna družboslovna empirična raziskava v Sloveniji. SJM temelji na reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev Slovenije. Vse raziskave, ki so izvedene v okviru tega raziskovalnega programa, so v osnovi sestavljene iz dveh kompleksov raziskovalnih vprašanj – iz nabora vprašanj za opazovanje dinamike stališč, ki praviloma obsegajo več vsebinskih sklopov, in iz vprašanj za opazovanje socialno-ekonomskih in demografskih spremenljivk, med katere sodi tudi vprašanje o sindikalni pripadnosti. Osnova za empirični del naloge so terenske raziskave Slovensko javno mnenje od leta 1991 do leta 2015.

V tem obdobju se je sindikalno prizorišče v Sloveniji močno spreminjalo, saj so bili slovenski sindikati v obdobju socializma, tako kot v ostalih republikah nekdanje federacije (in nasploh v družbah »realnega socializma«), organizacije, v katerih je bilo članstvo obvezno oziroma povezano z zaposlitvijo. Zaradi tega so bili nekakšno splošno združenje vseh družbenih kategorij delovnega ljudstva. Iz te, notranje precej neizdiferencirane organizacije, ki je bila močno vpeta v logiko tedanjega enostrankarskega režima, so se že v prvi polovici devetdesetih let začeli spreminjati v organizacije, ki so predstavljale delavce. To se je pokazalo predvsem pri upadanju in spremembi strukture sindikalnega članstva, saj so v sindikatih ostajala predvsem jedra delavskih skupin (Stanojević 2000, 88–94). Poleg tovrstne spremembe strukture sindikalnega članstva so se v začetku devetdesetih let na slovenskem sindikalnem prizorišču začeli kazati tudi znaki dokaj močnih ideološko političnih delitev. Tako kot drugod v »post-socializmu« so se tudi v Sloveniji pojavile ideološke in politične spremembe, pod vplivom katerih so se sindikati razdelili na »stare reformirane« in »nove

neodvisne« (MacShane 1994). Ob koncu devetdesetih let znotraj slovenskega sindikalnega gibanja političnih in ideoloških delitev praktično ni bilo več. V ospredje so pričele prihajati klasične sindikalne teme, povezane (predvsem) z materialnimi interesi skupin, ki so jih sindikati predstavljali.

Na osnovi dosedanjih analiz vemo, da so se v celotnem poosamosvojitvenem obdobju slovenski sindikati soočali z upadanjem članstva, ki se je kombiniralo tako s procesi združevanja kot dokaj močnimi procesi notranjih fragmentacij (Stanojević 2000; Stanojević in Krašovec 2011; Stanojević in Broder 2012). Številni sektorski sindikati so tako kot drugod (Avdagic, Rhodes in Visser 2011) tudi v Sloveniji povezani v širše (nacionalne) sindikalne konfederacije. Med temi je najstarejša in največja Zveza svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS), ki predvsem povezuje panožne sindikate v gospodarstvu. Ta konfederacija, kljub spremembam strukture zaposlovanja in temu ustreznim spremembam strukture sindikalnega članstva in upadanju deleža v celotnem sindikalnem članstvu, vseskozi ohranja vodilen položaj na slovenskem sindikalnem prizorišču. Interesna fragmentacija pa se predvsem kaže v pospešenemu nastajanju novih, predvsem panožnih sindikatov v negospodarstvu. Med temi je večina največjih formalno vključena v krovno organizacijo sindikatov javnega sektorja – Konfederacijo sindikatov javnega sektorja (KSJ).

Na podlagi teh izhodišč/ugotovitev lahko postavimo dve raziskovalni vprašanji:

Prvič, ali je v obdobju od leta 1991 do leta 2015 stopnja sindikaliziranosti v Sloveniji sistematično in enakomerno upadala?

Drugič, ali je na slovenskem sindikalnem prizorišču v tem obdobju prevladovala tendenca združevanja?

V prvem delu naloge se bomo ukvarjali z analizo (spreminjanja) strukture sindikalnega članstva v obravnavanem obdobju. Podrobneje bomo analizirali spremembe v starostni, izobrazbeni in sektorski strukturi sindikalnega članstva ter spremembe v sindikalnem članstvu glede na položaj na delovnem mestu.

V nadaljevanju bomo preverjali šest hipotez, s katerimi bomo skušali poiskati odgovore na glavni raziskovalni vprašanje.

H1: V obdobju od 1991–2015 je v Sloveniji stopnja sindikaliziranosti sistematično in enakomerno upadala.

Hipotezo bomo preverjali s pomočjo javnomnenjskih podatkov o gibanju stopnje sindikaliziranosti – deleža aktivnega prebivalstva, vključenega v sindikate (Leat 2001). Podatki, s katerimi razpolagamo, omogočajo oblikovanje zanesljivega, celovitega pregleda dolgoročnejših, poglobitvenih trendov (rasti oziroma upada) sindikalnega članstva v obdobju od 1991 do 2015.

H2: V obdobju 1991–2015 na slovenskem sindikalnem prizorišču prevladuje tendenca združevanja sindikatov.

V svetu poleg zmanjšanja članstva upada tudi število sindikatov (Leat 2001; Streeck 2009): sindikati se, še posebno v razvitih evropskih okoljih, v novem obdobju pospešeno združujejo. Preverjanje hipoteze H2 nam bo omogočilo, da ugotovimo, ali podobne tendence prevladujejo tudi na slovenskem sindikalnem prizorišču.

H3: Člani sindikatov bolj kot nečlani zaznavajo vpliv sindikatov na varnost zaposlitve in delovne pogoje.

Analizirali bomo percepcijo funkcije sindikatov med člani in nečlani sindikatov. Za analizo teh razlik bomo uporabili dva indikatorja, vključena v mednarodno raziskavo stališč o delu »Work Orientation II«, ISSP 1997 (Toš in skupina 1997), »Work Orientation III«, ISSP 2005 (Toš in skupina 2005) in »Work orientation IV«, ISSP 2015 (Hafner-Fink in skupina 2015). Indikatorja merita, ali so sindikati pomembni za varnost zaposlitve ter ali bi bili brez sindikatov delovni pogoji zaposlenih bistveno slabši.

H4: Zaupanje v sindikate je višje pri članih kot pri nečlanih sindikatov.

Zaupanje je kompleksen sociološki fenomen. Če obstaja, zmanjšuje negotovost oziroma državljanom daje občutek, da bodo institucije s svojim delovanjem zastopale njihove

interese (Bačlija in Johannsen 2007). V povezavi s to definicijo tudi Toš občasno v svojih analizah (ne)zaupanje opredeljuje kot (ne)zadovoljstvo (Toš 1999).

H5: Odnos do pojma/vrednote »sindikalne pravice delavcev« je pozitiven, ne glede na sindikalno članstvo posameznikov.

V družboslovnem raziskovanju pogosto raziskujemo tudi odnos do pojmov oziroma temeljnih vrednot. V raziskavi Slovensko javno mnenje sistematično preverjamo/ugotavljamo odnos do spektra pojmov, ki na temeljni ravni določajo posameznikove opredelitve (Kurdija 2004). Gre za nekoliko bolj vrednotna načela, zato ne pričakujemo večjih razlik glede na sindikalno članstvo posameznikov.

H6: Med sindikalizirano populacijo je več politično levo usmerjenih kot politično desno usmerjenih.

Sindikalno članstvo bomo analizirali tudi glede na politično opredelitev članov. V tranzicijskem obdobju se pokaže povezava med sindikati in političnimi elitami. Predvsem po parlamentarnih volitvah leta 1992, ko je oblast prevzela levo-sredinska opcija, so tudi delavci dobili močnejši glas, in vzpostavi se temu ustrezen sistem industrijskih odnosov. Sindikati so v poznejšem obdobju, ko je na oblast prišla desno-sredinska politična opcija, in pozneje, ko so se različne koalicijske vlade bolj pogosto menjavale, spet igrali pomembno vlogo na političnem področju. Skušali bomo preveriti, ali se je v tem spreminjajočem se političnem kontekstu pomembneje spreminjala tudi politična usmerjenost sindikalizirane populacije.

Pri preverjanju hipotez smo v nalogi uporabili spremenljivke, ki so bile vključene v raziskave Slovensko javno mnenje. Kot smo že omenili, analize temeljijo na podatkih, zbranih v časovnem obdobju od leta 1991 do leta 2015. Analize smo opravili s programom SPSS Statistics 19. Glede na raziskovalno tematiko smo se odločili za analizo podatkov, zbranih v raziskavah, ki so navedene v Tabeli 1.1.

Tabela 1.1: Pregled raziskav, na katerih temeljijo analize

leto	raziskava	naslov raziskave	število enot (N)
1991	1991/2	Slovenska družba na prehodu v demokracijo in mednarodna raziskava o vernosti in cerkvi	2078
1992	1992/2	Mednarodna raziskava o neenakosti in socialno-ekonomskih orientacijah	1049
1993	1993/2	Mednarodna raziskava o okolju in družini	1032
1994	1994/2	Slovensko javno mnenje in slovensko-avstrijska raziskava vrednot	1032
1995	1995/1	Stališča o znanosti in tehnologiji	1016
1996	1996/1	Slovensko javno mnenje in mednarodna raziskava volilnih sistemov	1024
1997	1997/3	Mednarodna raziskava stališča o delu in ekološka sondaža	1005
1998	1998/1	Mednarodna raziskava o neenakosti in religiji	1008
1999	1999/4	Stališča o pridruževanju Evropski uniji	1006
2000	2000/1	Slovensko javno mnenje	1097
2001	2001/2	Slovensko javno mnenje 2001 in mednarodna raziskava Procesi demokratizacije v srednji in vzhodni Evropi	1098
2002	2002/1	Stališča Slovencev o približevanju Evropski uniji in NATO	1123
2003	2003/1	Slovensko javno mnenje 2003	1073
2004	2004/2	Evropska družboslovna raziskava	1442 (1345)*
2005	2005/1	Mednarodna raziskava Stališča o delu	1002
2006	2006/1	Evropska družboslovna raziskava	1476 (1395)*
2007	2007/2	Vrednote, pogledi na družbene razmere in odnos do strank	1010
2008	2008/2	Evropska družboslovna raziskava	1286 (1242)*
2009	2009/2	Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti in mednarodna raziskava volilnih sistemov	1055
2010	2010/1	Evropska družboslovna raziskava	1403 (1360)*
2011	2011/2	Svetovna raziskava vrednot in Ogledalo javnega mnenja	1069
2012	2012/2	Evropska družboslovna raziskava	1257 (1212)*
2013	2013/1	Mednarodna raziskava Nacionalna identiteta in mednarodna raziskava Razumevanje vloge državljana	1010
2014	2014/1	Evropska družboslovna raziskava	1224 (1188)*
2015	2015/1	Mednarodna raziskava Stališča o delu in mednarodna raziskava Stališča o vlogi države	1024

* V analizi je uporabljen zmanjšan numerus, saj je raziskava izvedena na populaciji starejši od 15 let, za potrebe naloge pa smo uporabili populacijo starejšo od 18 let.

2 STRUKTURA SINDIKALNEGA ČLANSTVA

V tem poglavju bomo spreminjanje strukture sindikalnega članstva preverjali s podatki, pridobljenimi v terenskih raziskavah Slovensko javno mnenje, ki so jih na Centru za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij izvajali v obdobju od leta 1991 do leta 2015.

Projekt Slovensko javno mnenje (SJM) temelji na metodoloških predpostavkah reprezentativne prebivalstvene raziskave; izvajamo ga na podlagi standardiziranega vprašalnika na način »face-to-face«, torej z osebnim anketiranjem.

Vsaka raziskava SJM zajema slučajni stratificirani vzorec polnoletnih prebivalcev Slovenije, ki je reprezentativen predvsem za celotno slovensko populacijo. Prevladujoča mnenja, pridobljena v raziskavi SJM, je tako na neki časovni točki mogoče upravičeno (z zelo majhnim tveganjem) posplošiti na celotno populacijo, kar z drugimi besedami pomeni, da ga je mogoče »brati« kot »nacionalno« javno mnenje (Toš 1997). S podatki, pridobljenimi v raziskavah SJM v obdobju od 1991 do 2015, lahko torej precej zanesljivo orišemo spreminjanje sestave sindikalnega članstva: starostno in izobrazbeno strukturo, sektorsko distribucijo (javni sektor in gospodarstvo) ter spreminjanje strukture sindikalnega članstva glede na položaj na delovnem mestu.

2.1 Spreminjanje starostne strukture sindikalnega članstva

Med osnovne demografske spremenljivke sodi vprašanje o starosti anketiranca. Za potrebe analize starostne strukture sindikalnega članstva smo anketirance razdelili v štiri starostne razrede, in sicer:

- do 30 let,
- od 31 do 45 let,
- od 46 do 60 let,
- 60 let in več.

Vpogled v podatke o starostni in izobrazbeni strukturi Slovencev, ki so dostopni na portalu Statističnega urada Republike Slovenije (2016) za obdobje petih let (od 2011 do 2015), kaže, da se starostna struktura, zajeta v raziskavah Slovensko javno mnenje, skoraj v celoti pokriva s starostno strukturo populacije (glej Tabelo 2.1). Pokaže se, da je nekoliko podprezentirana prav najbolj aktivna starostna skupina od 31 do 45 let, ki naj bi tudi tvorila glavnino sindikalnega članstva. Vsekakor pa lahko s pomočjo podatkov, zbranih v raziskavah Slovensko javno mnenje, analiziramo starostno strukturo sindikalnega članstva in opazujemo spremembe, ki se dogajajo med starostnimi skupinami.

Tabela 2.1: Primerjava starostne strukture v Slovenski populaciji 18+ in v raziskavah SJM (v %)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	stat	SJM	stat	SJM	stat	SJM	stat	SJM	stat	SJM
do 30 let	20,4	16,5	19,8	20,4	19,2	18,7	18,6	20,3	18,1	18,4
od 31 do 45 let	27,1	24,5	27,0	23,0	26,9	21,8	26,8	20,6	26,7	21,1
od 46 do 60 let	27,0	30,9	27,0	27,0	27,1	28,7	27,0	27,0	26,9	28,2
61 let in več	25,5	28,1	26,2	29,6	26,8	30,8	27,6	32,2	28,3	32,3

Vir: Statistični urad RS in FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje 2011-2015

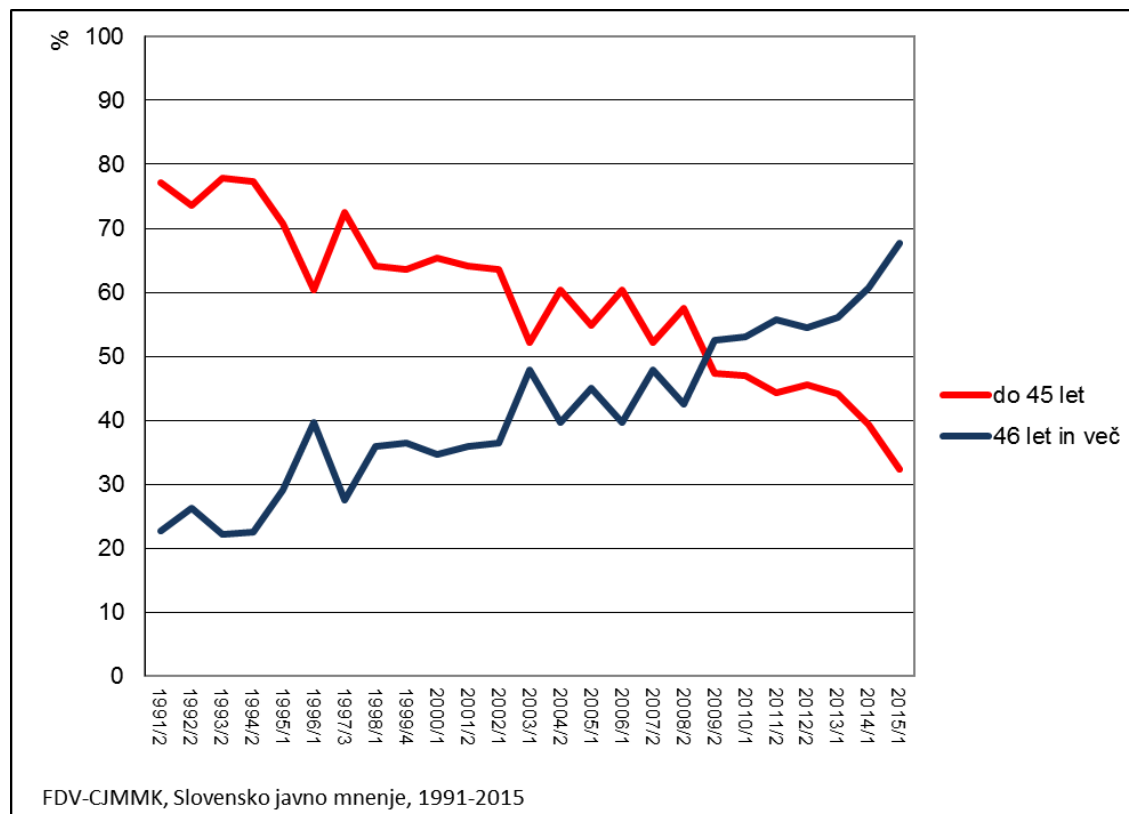
Tabela 2.2: Analiza sindikalnega članstva po starosti (v %)

SJM	do 30 let	od 31 do 45 let	od 46 do 60 let	61 let in več
1991/2	24,5	52,7	21,3	1,5
1992/2	25,8	47,8	24,4	1,9
1993/2	26,1	51,8	20,8	1,3
1994/2	26,4	51,0	19,9	2,6
1995/1	21,6	49,2	25,8	3,3
1996/1	13,6	46,7	36,4	3,3
1997/3	17,7	54,8	23,9	3,6
1998/1	18,3	45,8	28,9	7,0
1999/4	14,8	48,7	32,1	4,4
2000/1	12,4	52,9	30,9	3,8
2001/2	13,3	50,8	34,0	2,0
2002/1	14,6	49,0	35,0	1,4
2003/1	11,4	40,7	38,6	9,3
2004/2	11,9	48,4	36,8	2,8
2005/1	9,4	45,5	37,3	7,7
2006/1	13,6	46,7	36,4	3,3
2007/2	9,6	42,6	42,0	5,9
2008/2	10,0	47,5	36,0	6,5
2009/2	6,0	41,4	44,2	8,4
2010/1	9,1	37,9	47,4	5,6
2011/2	3,8	40,5	45,2	10,5
2012/2	7,2	38,3	48,5	6,0
2013/1	4,5	39,6	50,0	6,0
2014/1	6,2	33,1	56,6	4,1
2015/1	2,4	29,9	53,5	14,2

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2015

Podrobnejši pregled starostne strukture sindikalnega članstva po letih pokaže, da je generacijska prenova sindikalnega članstva v Sloveniji šibka. Na prvi analizirani točki leta 1991 je skoraj četrtina vseh sindikalnih članov mlajša od 30 let in le dober odstotek sindikalnih članov je starejših od 60 let. Če ti dve mejni starostni skupini spremljamo skozi leta, se jasno pokaže trend, da delež najmlajših med sindikalnim članstvom močno upada in v zadnji meritvi leta 2015 znaša le še dobra 2 %, medtem ko delež najstarejših med sindikalnimi člani z leti narašča in se je v zadnji meritvi dvignil že na dobrih 14 %. Iz Grafa 2.1 je jasno razvidno, da sindikati nimajo pritoka novih članov oziroma je tega pritoka zelo malo.

Graf 2.1: Delež dveh starostnih skupin v sindikalnem članstvu

Glede na analizo gibanja starostne strukture sindikalnega članstva lahko zaključimo, da je priliv novih članov, predvsem med mladimi, ki bi ohranjali določeno stopnjo sindikaliziranosti, glede na stopnjo staranja in upokojevanja populacije kritično šibak, ne glede na to, da so posamezni sindikati uvedli različne programe, ki so usmerjeni

predvsem v rekrutacijo mlajših zaposlenih. Leta 2006 je npr. ZSSS začel organizirati t. i. »Odbore za mlade«. Odbori se osredotočajo na mlade zaposlene, stare od 26 do 33 let, ki jih spodbujajo, da se pridružijo sindikatom v podjetjih in postanejo bolj aktivno vključeni v strategije sindikata. Cilj delovanja teh odborov je zagotoviti boljšo socialno varnost za mlade zaposlene ter s povečanjem članstva pridobiti več moči ter boljše človeške in finančne vire, ki so potrebni za delovanje sindikatov v prihodnje (Lužar 2010).

2.2 Spreminjanje izobrazbene strukture sindikalnega članstva

Indikator, ki meri izobrazbo anketirancev v raziskavah SJM, se glasi:

Navedite zadnjo šolo, ki ste jo končali, redno ali izredno.

Izobrazbene kategorije se nekoliko razlikujejo v posameznih raziskavah SJM, kar je odvisno tudi od mednarodnih zahtev in trenutnega šolskega sistema v Sloveniji. Za analizo podatkov smo podatke združili v štiri osnovne izobrazbene kategorije:

- **osnovna izobrazba:** v to kategorijo so vključeni vsi anketiranci, ki so brez šolske izobrazbe, imajo nepopolno osnovnošolsko izobrazbo, končano osnovnošolsko izobrazbo ali pa imajo nedokončano poklicno ali srednjo šolo;
- **poklicna izobrazba:** v to skupino sodijo vsi s končano 2- ali 3-letno poklicno šolo;
- **srednješolska izobrazba:** v to skupino so združeni anketiranci s končano srednjo strokovno šolo, s končano srednjo splošno izobrazbo ter z nedokončano višješolsko ali visokošolsko izobrazbo;
- **višja ali visoka izobrazba:** v tej skupini so združeni vsi, ki imajo končano višje- ali visokošolsko izobrazbo, ter tudi tisti, ki imajo zaključeno specializacijo, magisterij ali doktorat.

Pri pregledu izobrazbene strukture je zaradi neprimerljivosti izobrazbenih skupin v raziskavi SJM izpuščeno leto 2011. Izobrazbena struktura slovenske populacije, ki jo lahko opredelimo na osnovi raziskav Slovensko javno mnenje, je primerljiva s podatki o izobrazbeni strukturi, ki jih navaja Statistični urad RS. Nekoliko podprezentirana je skupina osnovno izobraženih in nekoliko nadprezentirana je skupina višje in visokošolsko izobraženih, medtem ko pri poklicno in srednje izobraženih ni večjih odstopanj (Tabela 2.3). To nam dovoljuje analizo sindikalnega članstva po izobrazbi, predvsem pa lahko jasno razberemo trende spreminjanja izobrazbene strukture znotraj sindikalnega članstva.

Tabela 2.3: Primerjava izobrazbene strukture v slovenski populaciji 18+ in v raziskavah SJM (v %)

	2012		2013		2014		2015	
	stat	SJM	stat	SJM	stat	SJM	stat	SJM
osnovna	25,6	21,8	24,8	16,9	24,3	20,3	23,6	18,3
poklicna	23,6	19,8	23,5	22,4	23,3	20,3	23,2	21,5
srednja	31,3	34,7	31,6	30,4	31,2	34,5	31,2	32,5
višja, visoka	19,5	23,7	20,1	30,4	21,2	24,8	22,0	27,6

Vir: Statistični urad RS in FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje 2011-2015

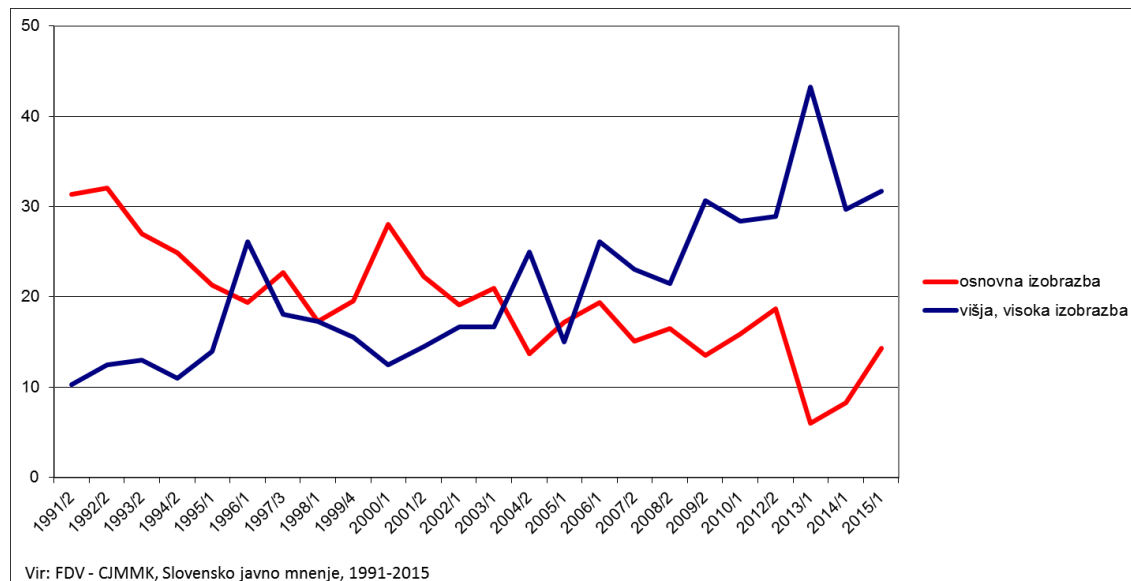
Podrobnejša analiza spreminjanja izobrazbene strukture sindikalnega članstva pokaže, da je bil v obdobju po osamosvojitvi znotraj sindikalnega članstva približno enak odstotek osnovno, poklicno in srednješolsko izobraženih, nekoliko nižji pa je bil odstotek članov z visoko izobrazbo (Tabela 2.4). Skozi opazovana leta je delež članov s poklicno in srednješolsko izobrazbo precej konstanten in se vsa leta giblje na intervalu od 26 % do 40 %. Nekoliko več nihanj je opaziti pri osnovno- ter višje- in visokošolsko izobraženih. Delež sindikaliziranih z osnovno izobrazbo upada, z visoko oziroma višjo pa narašča.

Tabela 2.4: Analiza sindikalnega članstva po izobrazbi (v %)

SJM	osnovna	poklicna	srednja	višja, visoka
1991/2	31,4	28,2	30,1	10,3
1992/2	32,1	29,0	26,4	12,5
1993/2	27,0	28,3	31,7	13,0
1994/2	24,9	27,8	36,2	11,0
1995/1	21,3	36,2	28,6	14,0
1996/1	19,4	22,8	31,7	26,1
1997/3	22,7	28,6	30,6	18,1
1998/1	17,3	30,6	34,9	17,3
1999/4	19,6	25,8	39,1	15,5
2000/1	28,0	25,3	34,3	12,5
2001/2	22,3	28,1	35,2	14,5
2002/1	19,1	25,6	38,6	16,7
2003/1	21,0	29,5	32,7	16,7
2004/2	13,7	29,9	31,3	25,0
2005/1	17,2	30,0	37,8	15,0
2006/1	19,4	22,8	31,7	26,1
2007/2	15,1	27,4	34,4	23,1
2008/2	16,5	25,5	36,5	21,5
2009/2	13,5	20,9	34,9	30,7
2010/1	15,9	22,0	33,6	28,4
2012/2	18,7	19,9	32,5	28,9
2013/1	6,0	24,6	26,1	43,3
2014/1	8,3	22,1	40,0	29,7
2015/1	14,3	19,0	34,9	31,7

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2015

Graf 2.2: Delež osnovno ter višje in visoko izobraženih v sindikalnem članstvu

V Grafu 2.2 je prikazano nihanje sindikalnega članstva z osnovno- ter višje- in visokošolsko izobrazbo. V obdobju takoj po osamosvojitvi ima skoraj tretjina vseh članov osnovno izobrazbo. Delež le-teh skozi leta z manjšimi odstopanji konstantno upada in v letih 2013–2014 doseže najnižjo točko z manj kot 10 %, medtem ko je v letu 2015 opazen manjši nihljaj navzgor. Skoraj povsem zrcalna slika je na polu višje oziroma visoko izobraženih. Začetnih 10 % visoko izobraženih sindikalnih članov počasi narašča in se prav tako z manjšimi nihljaji v pozitivni in negativni smeri dvigne prek tretjine. Meritev leta 2015 pokaže, da je med sindikalnimi člani dobrih 30 % visoko izobraženih. Delež gibanja osnovno- in visokošolsko izobraženih je do neke mere povezan z gibanjem obeh izobrazbenih skupin v populaciji, saj kot je prikazano v Tabeli 2.3, delež populacije z višje- in visokošolsko izobrazbo z leti nekoliko narašča, medtem ko delež populacije z osnovno izobrazbo nekoliko pada, vendar pa populacijski trendi niso tako izraziti kot trendi znotraj sindikalnega članstva. Verjetno to lahko pojasnimo z vse višjo stopnjo brezposelnosti in/ali prekarizacije zaposlovanja najnižje izobraženih, kar se posledično zazna tudi v nižanju njihovega deleža med sindikalnim članstvom.

2.3 Struktura sindikalnega članstva glede na položaj na delovnem mestu

Raziskave Slovensko javno mnenje redno spremljajo tudi položaj anketiranih na delovnem mestu. Vprašanje, s katerim merimo položaj anketiranega na delovnem mestu, se glasi:

Kakšen je (bil) vaš položaj na delovnem mestu?

1 - vodilni položaj (direktor ali namestnik na ravni podjetja, ustanove)

2 - vodstveni položaj na ravni delovne enote (vodja službe, sektorja, oddelka ipd.)

3 - neposredno vodenje in nadzor dela izvršilnih delavcev

(mojster, delovodja, obratovodja, poslovodja, vodja tima, skupine ...)

4 - izvršilni delavec (nima vodilnega, vodstvenega položaja)

Glede na to, da je vprašanje namenjeno vsem, ki so bili kadarkoli zaposleni, smo v analizo vključili samo tiste odgovore, kjer so anketiranci navedli, da imajo trenutno plačano zaposlitev. V nadaljnji analizi smo združili vse tri vodilne kategorije, torej vodilne na ravni podjetja, vodstvene na ravni delovne enote ter tiste, ki neposredno vodijo in nadzirajo delo drugih v skupino vodilnih delavcev. Analiza tako obsega primerjavo dveh skupin delavcev, vodilnih na eni in izvršilnih delavcev na drugi strani.

Tabela 2.5: Kakšen je vaš položaj na deloven mestu? (v %)¹

SJM	vodilni položaj v podjetju	vodstveni položaj v delovni enoti	vodi in nadzira delo	skupaj vodilni	nima vodilnega položaja
1991/2	5,1	10,1	10,8	26,0	74,0
1992/2	4,3	10,0	12,2	26,5	73,5
1993/2	7,6	9,6	11,9	29,1	70,9
1994/2	6,5	11,7	12,5	30,7	69,3
1995/1	4,0	10,5	13,3	27,8	72,3
1996/1	6,7	8,9	14,9	30,5	69,5
1997/3	6,6	10,4	13,0	30,0	70,0
1998/1	6,9	10,0	12,2	29,1	70,9
1999/4	10,1	12,2	17,0	39,3	60,7
2000/1	7,5	8,9	16,3	32,7	67,3
2001/2	9,9	14,0	15,6	39,5	60,5
2002/1	7,7	13,7	12,2	33,6	66,4
2003/1	9,3	11,7	13,2	34,2	65,8
2005/1	9,3	13,6	16,1	39,0	61,0
2007/2	9,1	14,0	13,9	37,0	63,0
2009/2	8,7	11,7	16,1	36,5	63,5
2011/2	10,9	13,0	18,8	42,7	57,3
2013/1	11,1	9,5	12,7	33,3	66,7
2015/1	10,3	10,6	14,7	35,5	64,4

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2015 2

Kot prikazuje Tabela 2.5, je struktura zaposlenih glede na položaj na delovnem mestu v Sloveniji v obdobju od 1991 do 2015 dokaj stabilna. Opaziti je manjši trend naraščanja vodilnih na ravni podjetja. Odstotek le-teh v času osamosvojitve znaša 5,1 %, skozi opazovano obdobje, z manjšimi nihljaji navzgor in navzdol, pa zaznavamo trend

¹ V tabeli so prikazani deleži odgovorov za tiste anketirance, ki so trenutno zaposleni.

² V analizo niso vključeni podatki Evropske družboslovne raziskave (ESS 2004, 2006, 2008, 2010 in 2012) saj so zaradi drugačne formulacije vprašanja neprimerljivi.

naraščanja. V zadnji meritvi (2015) smo zabeležili 10,3 % vodilnih na ravni podjetja. Zelo konstanten je delež vodstvenega kadra na ravni delovne enote, ki se vseskozi giblje nekje okrog 10 %. Tako kot pri vodilnem kadru je rahel trend naraščanja opaziti tudi pri tistih, ki vodijo in nadzirajo delo drugih. Od izhodiščnih 10,8 % se ta odstotek z leti dvigne na 14,7 %, najvišji izmerjeni pa je leta 2011 (18,8 %). Edina skupina, znotraj katere je opaziti trend upadanja, je skupina izvršilnih delavcev. Na vstopni točki leta 1991 je vodilnih približno četrtnina vseh zaposlenih, izvršilnih delavcev je tri četrtine, torej na enega »nadrejenega« pridejo trije izvršilni delavci. Delež vodilnih na vseh ravneh nato z leti narašča in največ vodilnih zabeležimo v raziskavi leta 2011, ko je vodilnih kar 42,7 % vprašanih, izvršilnih delavcev pa le še 57,3 %. V zadnji meritvi se delež vodstvenih ponovno nekoliko zmanjša in pridemo približno na razmerje nekaj manj kot 2 izvršilna delavca na enega zaposlenega.

Podatki v Tabeli 2.6 kažejo, da so skozi celotno opazovano obdobje od leta 1991 do leta 2015 sindikati dejansko delavske organizacije. Ne glede na to, da je bilo opaziti premike v njihovi izobrazbeni in starostni strukturi, premikov med strukturo sindikalnega članstva glede položaja na delovnem mestu ni možno zaznati. Med sindikalnim članstvom sta v povprečju dve tretjini delavcev, razpon se giblje od 65,7 % do 78,7 %. Kljub temu da v zadnji meritvi leta 2015 v raziskavo nismo zajeli nobenega vodilnega na ravni podjetja, ki bi bil včlanjen v sindikat, ostaja delež vodilnih delavcev v sindikatih na primerljivi ravni z meritvami v preteklih letih. Nihanja v razmerju vodilnih in izvršilnih delavcev v sindikalnem člansvtu so v rangi 15 odstotnih točk. Navečja razlika med vodilnimi in izvršilnimi v sindikatih je bila zabeležena prav leta 1991, ko je 21,3 % sindikalnega članstva zasedalo vodilne položaje v podjetjih, 78,7 % pa je bilo izvršilnih delavcev. Kot posledica splošnega večanja odstotka vodilnih v populaciji se z leti zvišuje tudi odstotek vodilnih v sindikatih. Leta 2011 smo izmerili največ vodilnih delavcev v sindikalnih vrstah (34,8 %). Kljub podatku iz leta 2015 delež vseh vodilnih v sindikalnem članstvu še vedno dosega 29,2 %, delež izvršilnih delavcev pa je 70,8 %.

Tabela 2.6: Sindikalno članstvo glede na položaj na delovnem mestu (v %)

SJM	skupaj vodilni delavci	izvršilni delavci
1991/2	21,3	78,7
1992/2	23,0	77,0
1993/2	26,1	73,9
1994/2	25,2	74,8
1995/1	24,1	75,9
1996/1	32,3	67,7
1997/3	27,0	73,0
1998/1	23,3	76,7
1999/4	33,3	66,7
2000/1	25,7	74,3
2001/2	28,9	70,1
2002/1	23,3	76,7
2003/1	28,5	71,5
2005/1	34,3	65,7
2007/2	30,8	69,2
2009/2	29,9	70,1
2011/2	34,8	65,2
2013/1	28,5	71,5
2015/1	29,2	70,8

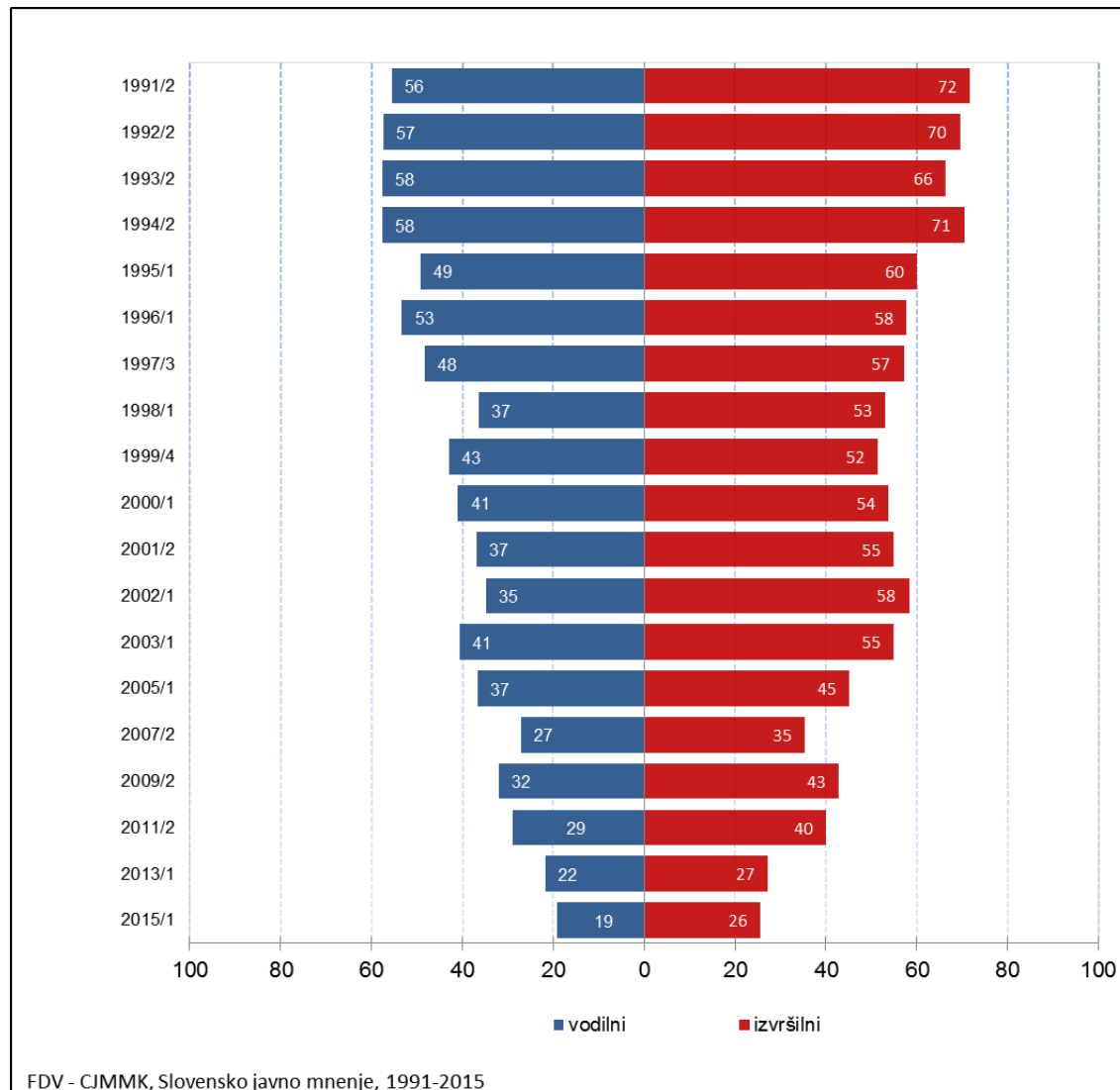
Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2015 ³

Zanimalo nas je tudi, kako se giblje stopnja sindikaliziranosti med vodilnimi na vseh ravneh v podjetju in med izvršilnimi delavci. Kot je prikazano v Grafu 2.3, delež sindikaliziranosti upada v obeh skupinah zaposlenih, saj se sindikaliziranost v obdobju od 1991 do 2015 pri obeh več kot razpolovi. Med vodilnimi delavci je stopnja sindikaliziranosti 56 %, med izvršilnimi delavci pa je sindikaliziranih kar 72 % vprašanih.

³ V analizo niso vključeni podatki Evropske družboslovne raziskave (ESS 2004, 2006, 2008, 2010 in 2012), saj so zaradi drugačne formulacije vprašanja neprimerljivi.

Odstotek sindikaliziranosti v zadnji meritvi je znatno nižji v obeh skupinah. V meritev leta 2015 zajamemo le še slabo petino sindikaliziranih vodilnih delavcev ter dobro četrtino sindikaliziranih izvršilnih delavcev.

Graf 2.3: Stopnja sindikaliziranosti med vodilnimi in izvršilnimi delavci

2.4 Sektorska distribucija sindikalnega članstva

Med različne razloge za izrazito desindikalizacijo v zadnjem obdobju različni avtorji najpogosteje navajajo upad zaposlovanja v industriji in porast zaposlovanja v storitveni dejavnosti (ter s tem povezano rast netipičnih oblik zaposlovanja) (Hyman 1994; Industrial Relations in Europe 2010; Avdagic in Baccaro 2014, Stanojević 2015). S pomočjo podatkov iz raziskav Slovensko javno mnenje ter Statističnega urada Republike Slovenije smo preverili, kako se je gibal delež zaposlenih v javnem sektorju (državna uprava in javne storitve) in gospodarstvu (industrija in tržne storitve) v obdobju od 1991 do 2015. Statistični urad žal ne beleži podatkov o sektorski zaposlitvi za leta pred 2005. Za potrebe analize smo uporabili samo tiste podatke, kjer so anketiranci navedli, da so trenutno zaposleni. Kategorije iz posameznih raziskav smo združili, kot je prikazano v Tabeli 2.7. V raziskavah Slovensko javno mnenje smo v opazovanem obdobju zaposlitev v dveh omenjenih sektorjih – javni sektor (negospodarstvo) in realni sektor (gospodarstvo) – merili z naslednjimi spremenljivkami:

Raziskavi 1991/2, 1992/2:

Na katerem področju oziroma sektorju delate oziroma ste delali?

- 1 - delam v javni upravi*
- 2 - družbene dejavnosti*
- 3 - delam v družbenem podjetju*
- 4 - delam v privatnem sektorju, pri zasebniku*
- 8 - samozaposlen*

Raziskave 1993/2, 1994/2, 1995/1, 1996/1:

Ali delate (ste delali) v realnem ali javnem sektorju?

- 1 - delam v državni/občinski upravi, vojski, policiji*
- 2 - delam v javnem zavodu (zdravstvo, šolstvo itn.)*
- 3 - delam v javnem podjetju (energetika, promet, komunala itn.)*
- 4 - delam v podjetju, pretežno (še) v družbeni lasti*
- 5 - delam v podjetju, pretežno v privatni lasti*
- 8 - samozaposlen (podjetnik, obrtnik, svobodni poklic)*

Raziskave 1997/3, 1998/1, 1999/4, 2000/1, 2003/1, 2005/1, 2009/2, 2015/1:

Ali delate (ste delali) v realnem ali v javnem sektorju?

- 1 - delam v državni/občinski upravi, vojski, policiji*
- 2 - delam v javnem zavodu (zdravstvo, šolstvo itn.)*
- 3 - delam v javnem podjetju (energetika, promet, komunala itn.)*
- 4 - delam v podjetju v državni lasti*
- 5 - delam v podjetju v privatni lasti*
- 6 - v kmetijski zadrugi, posestvu*
- 7 - sem kmet, kmetica*
- 8 - samozaposlen (podjetnik, obrtnik, svobodni poklic)*

Raziskavi 2001/2, 2002/1:

Ali delate (ste delali) v realnem ali v javnem sektorju?

- 1 - delam v državni/občinski upravi, vojski, policiji*
- 2 - delam v javnem zavodu (zdravstvo, šolstvo itn.)*
- 3 - delam v javnem podjetju (energetika, promet, komunala itn.)*
- 4 - delam v podjetju v državni lasti*
- 5 - podjetja v državni in zasebni lasti*
- 6 - podjetja v zasebni slovenski lasti*
- 7 - podjetja v zasebni tuji lasti*
- 8 - v kmetijski zadrugi, posestvu*
- 9 - sem kmet, kmetica*
- 10 - samozaposlen (podjetnik, obrtnik, svobodni poklic)*

Raziskava 2011/2:

Za kakšno ustanovo delate? Če zdaj ne delate, povejte za svoje glavno delo v preteklosti. Ali zdaj delate ali pa ste prej delali za ...

- 1 - vladno ali državno ustanovo*
- 2 - privatno podjetje ali industrijo*
- 3 - privatno neprofitno organizacijo*

Raziskava 2013/1:

Ali delate (ste delali) v javnem ali v zasebnem sektorju?

1 - v javnem sektorju

2 - v zasebnem sektorju

Tabela 2.7: Združevanje podatkov za javni in realni sektor

raziskava	javni sektor	realni sektor
1991/2, 1992/2	1, 2	3, 4, 5
1993/2, 1994/2, 1995/1, 1996/1	1, 2	3, 4, 5, 6
1997/3, 1998/1, 1999/4, 2000/1, 2003/1, 2005/1, 2009/2, 2015/1	1, 2	3, 4, 5, 6, 7, 8
2001/2, 2002/1	1, 2	3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
2011/2	1	2, 3
2013/1	1	2

Tabela 2.8: Delež zaposlenih v javnem in realnem sektorju

	odstotek zaposlenih v javnem sektorju	odstotek zaposlenih v realnem sektorju
1991/1	28,4	71,6
1992/2	26,6	73,4
1993/2	23,0	77,0
1994/2	25,4	74,6
1995/1	23,5	76,5
1996/1	21,1	78,9
1997/3	23,0	77,0
1998/1	20,7	79,3
1999/4	22,7	77,3
2000/1	18,8	81,2
2001/2	20,3	79,7
2002/1	23,5	76,5
2003/1	20,5	79,5

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2003

Tabela 2.9: Delež zaposlenih v javnem in realnem sektorju

	odstotek zaposlenih v javnem sektorju		odstotek zaposlenih v realnem sektorju	
	stat	SJM	stat	SJM
2005	29,8	22,5	70,2	77,5
2006	28,9		71,1	
2007	27,4	21,4	72,6	78,6
2008	26,9		73,1	
2009	27,6	25,7	72,4	74,3
2010	28,3		71,7	
2011	28,3	35,4	71,7	64,6
2012	28,9		71,1	
2013	29,0	34,8	71,0	65,2
2014	28,8		71,2	
2015	28,5	34,8	71,5	65,2

Vir: Statistični urad RS in FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2015 ⁴

Podatki iz SJM kažejo, da je razmerje med zaposlenimi v javnem sektorju in zaposlenimi v realnem sektorju (v t. i. »gospodarstvu«) v obdobju samostojne Slovenije precej konstantno. Javna uprava zaposluje od najmanj 20,3 % (zabeleženo v meritvi 1993) pa do največ 35,4 % (izmerjeno v meritvi 2011), po drugi strani pa se delež zaposlenih v gospodarstvu giblje na intervalu od najmanj 64,6 % do največ 77 %. Podobno pokažejo tudi podatki Statističnega urada Republike Slovenije od leta 2005 naprej. Po uradnih statističnih podatkih se delež zaposlenih v javnem sektorju vseskozi giblje malo pod 30 %, delež zaposlenih v gospodarstvu pa je nekoliko nad 70 %. Statistični urad Republike Slovenije žal ne beleži podatkov pred letom 2005, vendar glede na primerljivost podatkov z raziskavami Slovensko javno mnenje lahko povzamemo, da večjih premikov v sektorski strukturi zaposlenih od leta 1991 ne beležimo.

⁴ V analizo niso vključeni podatki Evropske družboslovne raziskave (ESS 2004, 2006, 2008, 2010 in 2012), saj so zaradi drugačne formulacije vprašanja neprimerljivi.

Struktura predstavnikov javnega in realnega sektorja v sindikatih pa se, kot prikazuje Tabela 2.10, glede na sektorsko strukturo članstva močno spreminja.

Tabela 2.10: Struktura članov glede na sektor

SJM	javni sektor	realni sektor
1991/2	29,5	70,5
1992/2	28,0	72,0
1993/2	28,4	71,6
1994/2	25,8	74,2
1995/1	29,3	70,7
1996/1	25,7	74,3
1997/3	32,8	67,2
1998/1	28,1	71,9
1999/4	35,3	64,7
2000/1	27,1	72,9
2001/2	29,9	70,1
2002/1	33,6	66,4
2003/1	28,5	71,5
2005/1	29,1	70,9
2007/2	36,6	63,4
2009/2	43,0	57,0
2011/2	60,1	39,9
2013/1	58,2	41,8
2015/1	63,1	36,9

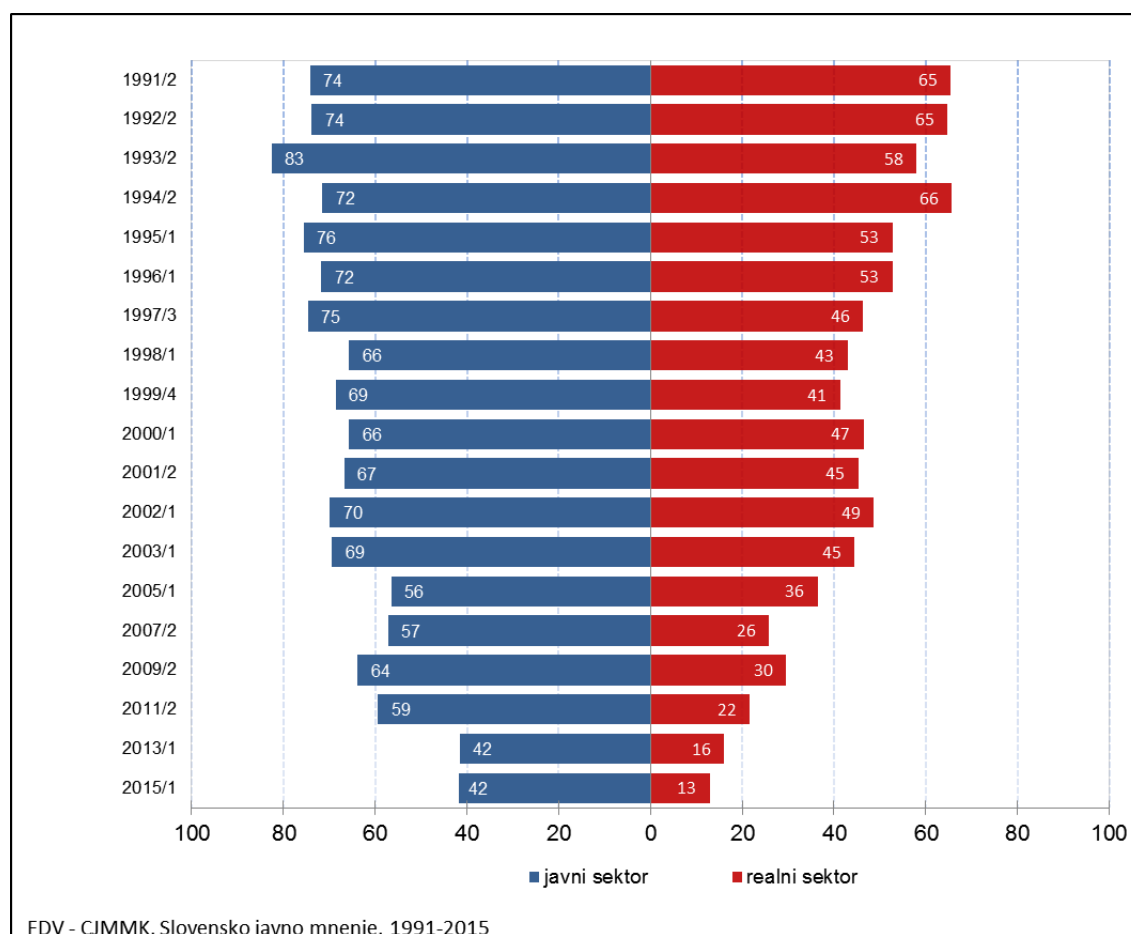
Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2015

Ob osamosvojitvi je večina sindikalnega članstva zaposlena v realnem sektorju. Prvo večjo spremembo v strukturi sindikalnega članstva glede na sektor zabeležimo v meritvi leta 2009, torej takoj po pojavu gospodarske krize, ko se javni sektor sooča z reformami in varčevalnimi ukrepi. Takrat se med vsemi sindikaliziranimi delež predstavnikov javnega sektorja dvigne na 43,0 %, po letu 2011 pa celo pride do preobrata, ko je prvič

od leta 1991 naprej med celotnim sindikalnim članstvom več zaposlenih v javnem kot v realnem sektorju.

Podrobneje, kar prikazuje Graf 2.4, smo pogledali, kako se giblje stopnja sindikaliziranosti med zaposlenimi v javnem in zaposlenimi v realnem sektorju. Primerjali smo delež sindikaliziranih znotraj javnega sektorja in delež sindikaliziranih v realnem sektorju.

Graf 2.4: Sindikaliziranost javnega in realnega sektorja

V obeh sektorjih je na vstopni točki sindikaliziranost zelo visoka. Sindikalizirane so skoraj tri četrtine javnega sektorja in skoraj dve tretjini realnega sektorja. Na področju javnega sektorja je stopnja sindikaliziranosti precej konstantna; prvi manjši upad zabeležimo v letu 2005, ko se odstotek spusti na 56 %, vendar pa v meritvi leta 2009,

torej po pojavu gospodarske krize, ta delež ponovno naraste prek 60 %. V zadnjih dveh meritvah je spet opazen padec stopnje sindikaliziranosti javnega sektorja, ko se delež spusti pod 50 %, na 42 %. Na strani sindikaliziranosti zaposlenih v realnem sektorju je slika nekoliko drugačna. Relativno visoka stopnja sindikaliziranosti (nad 60 %) je opazna do leta 1995. V drugi polovici devetdesetih let zabeležimo prvi večji upad in na tej točki se prične tudi obdobje konstantnega upadanja deleža sindikaliziranosti v polju realnega sektorja. Ob prelomu tisočletja se stopnja ponovno stabilizira na nekaj manj kot 50 % in stopnjo sindikaliziranosti na tej stopnji beležimo do leta 2005, ko ponovno pride do večjega upada sindikaliziranih. Neposredno po pojavu gospodarske krize ponovno zaznamo nekaj večji odstotek sindikaliziranih, od leta 2011 pa beležimo konstanten upad sindikalnega članstva med zaposlenimi v realnem sektorju, in v zadnji meritvi leta 2015 izmerimo, da je v realnem sektorju sindikaliziranih le še 13 % zaposlenih.

3 DESINDIKALIZACIJA

Ob koncu osemdesetih let je bila stopnja sindikalizacije v Sloveniji visoka, celo najvišja med republikami bivše Jugoslavije. Podatki iz raziskave »Razredna bit sodobne jugoslovanske družbe«, ki se je konec osemdesetih let izvajala v vseh republikah bivše Jugoslavije, so celo razkrivali, da je bila Slovenija v obdobju pred osamosvojitvijo najbolj sindikalizirana med vsemi tedanjimi federalnimi enotami (Tabela 3.1). Podatki so samo ilustrativni, saj veljajo za celotno populacijo (ni delitve po aktivnosti prebivalstva).

Tabela 3.1: Splošna stopnja sindikaliziranosti v Jugoslaviji po pokrajinah

pokrajina	splošna stopnja sindikaliziranosti v %
Slovenija	53,2
Vojvodina	40,2
Črna Gora	34,2
Hrvaška	33,5
Ožja Srbija	31,1
Bosna in Hercegovina	27,1
Makedonija	19,9
Kosovo	11,7

Vir: FDV-CJMMK, Razredna bit sodobne jugoslovanske družbe, 1987

V nadaljevanju poglavja bomo najprej predstavili podatke Statističnega urada Republike Slovenije, ki se nanašajo na spreminjanje strukture aktivne populacije, torej zaposlenih in brezposelnih v Sloveniji, saj se nadaljnje analize sindikaliziranosti nanašajo na to populacijo. Znotraj aktivne populacije v obdobju od 1991 do 2015 so opazna nihanja med odstotkom zaposlenih in brezposelnih. Leta 1991 je v aktivni populaciji 91,2 % zaposlenih in 8,8 % brezposelnih. Delež brezposelnih že leta 1992 naraste na 12,3 % in ostane na stopnji nad 10 % vse do leta 2005. Od leta 2005 do leta 2010 zabeležimo ponoven padec deleža brezposelnih pod 10 %. Po letu 2010 se delež brezposelnih ponovno dvigne nad 10 % in na tem nivoju vztraja do zadnje meritve v letu 2015.

Tabela 3.2: Gibanje aktivne populacije

Leto	število zaposlenih v aktivni populaciji	število brezposelnih v aktivni populaciji	število aktivnih prebivalcev	odstotek aktivnih v populaciji 18+
1991	778.967	75.079	854.046	56,9
1992	730.236	102.593	832.829	55,2
1993	764.778	129.087	893.865	59,1
1994	752.239	127.056	879.295	57,9
1995	750.223	121.483	871.706	57,0
1996	744.890	119.799	864.689	56,2
1997	743.430	125.189	868.619	56,1
1998	745.169	126.080	871.249	55,9
1999	758.474	118.951	877.425	56,0
2000	800.541	106.601	907.142	57,2
2001	805.285	101.857	907.142	56,8
2002	808.678	102.635	911.313	56,6
2003	801.216	97.841	899.057	55,5
2004	807.490	92.826	900.316	55,3
2005	813.100	91.889	904.989	55,3
2006	824.839	85.836	910.675	55,2
2007	850.054	71.336	921.390	55,5
2008	879.257	63.216	942.473	56,2
2009	858.171	86.354	944.525	55,7
2010	835.576	100.504	936.080	55,1
2011	823.966	110.692	934.658	54,9
2012	814.028	110.183	924.211	54,3
2013	793.597	119.827	913.424	53,7
2014	797.792	120.109	917.901	53,9
2015	804.637	112.726	917.363	53,9

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Od leta 1991 dalje v raziskavah Slovensko javno mnenje sistematično merimo splošno stopnjo sindikaliziranosti oziroma stopnjo sindikaliziranosti aktivne populacije. Ključno vprašanje v raziskavi je: »Ali ste ali niste član sindikata?« V nekaterih raziskavah nečlani lahko izbirajo med dvema kategorijama; in sicer tisti, ki zdaj niso člani, a so nekoč bili, in tisti, ki nikoli niso bili člani sindikata, a smo jih za potrebe analize združili v eno kategorijo nečlanov. V nadaljevanju smo preverjali stopnjo sindikaliziranosti aktivne populacije, ki smo jo od celotne populacije (18+) ločili s pomočjo naslednjih spremenljivk:

Raziskavi 1991/2, 1992/2:

Kakšna je vaša delovna aktivnost; ali ste zaposleni ali niste zaposleni?

- 1 - polno zaposlen (8 ur na dan)
- 2 - delno zaposlen (4–8 ur na dan)
- 3 - zaposlen manj kot 4 ure
- 4 - trenutno na čakanju
- 5 - nezaposlen
- 6 - pomagajoči član v gospodinjstvu
- 7 - študent, učenec, vajenec
- 8 - upokojenec
- 9 - gospodinja
- 10 - trenutno nesposoben za delo
- 11 - ostali, ki niso v delovni sili

Raziskava 1993/2:

Kakšna je vaša sedanja delovna aktivnost; ali ste zdaj zaposleni ali kaj drugega?

- 1 - polno zaposlen (35 in več ur na teden)
- 2 - zaposlen za skrajšan delovni čas (od 15 do 34 ur na teden)
- 3 - zaposlen za manj kot 15 ur na teden/začasno ne dela
- 4 - brezposeln

- 5 - študent, učenec, vajenec
- 6 - pomagajoči družinski član
- 7 - upokojenec
- 8 - gospodinja, hišna opravila
- 9 - trajno delavno nezmožen
- 10 - ostali delovno neaktivni

Raziskave 1994/2, 1995/1, 1996/1:

Kakšna je vaša sedanja delovna aktivnost; ali ste zdaj zaposleni ali kaj drugega?

- 1 - polno zaposlen (8 ur na dan)
- 2 - zaposlen za skrajšan delovni čas (več kot 4, manj kot 8 ur)
- 3 - zaposlen za manj kot 4 ure na dan
- 4 - brezposeln, ne prejema nadomestila, podpore
- 5 - brezposeln, prejema nadomestilo, podporo
- 6 - nisem zaposlen, vendar prejemam invalidnino, podporo
- 7 - samozaposlen, samostojen podjetnik, obrtnik
- 8 - kmet, kmetica, dela na kmetiji
- 9 - upokojenec z dodatno zaposlitvijo
- 10 - upokojenec brez dodatne zaposlitve
- 11 - gospodinja
- 12 - vajenec, dijak, študent
- 13 - ostali delovno neaktivni

Raziskave 1997/3, 1998/1, 2003/1:

Kakšna je vaša sedanja delovna aktivnost; ali ste zdaj zaposleni ali kaj drugega?

- 1 - polno zaposlen (35 in več ur na teden) – tudi kmetje in samozaposleni
- 2 - zaposlen za skrajšan delovni čas (od 15 do 34 ur na teden)
- 3 - zaposlen za manj kot 15 ur na teden/začasno ne dela
- 4 - brezposeln, prejema nadomestilo, podporo
- 5 - brezposeln, ne prejema nadomestila, podpore
- 6 - vajenec

- 7 - študent, učenec
- 8 - pomagajoči družinski član
- 9 - upokojenec z dodatno zaposlitvijo
- 10 - upokojenec brez dodatne zaposlitve
- 11 - gospodinja, hišna opravila
- 12 - trajno delavno nezmožen
- 13 - ostali delovno neaktivni

Raziskave 1999/4, 2000/1, 2001/2, 2005/1, 2007/2, 2009/2:

Kakšna je vaša sedanja delovna aktivnost; ali ste zdaj zaposleni ali kaj drugega?

- 1 - polno zaposlen (35 in več ur na teden) – tudi kmetje in samozaposleni
- 2 - zaposlen za skrajšan delovni čas (od 15 do 34 ur na teden)
- 3 - zaposlen za manj kot 15 ur na teden/začasno ne dela
- 4 - samozaposlen (kmet, samostojni obrtnik, svobodni poklic ipd.)
- 5 - brezposeln, prejema nadomestilo, podporo
- 6 - brezposeln, ne prejema nadomestila, podpore
- 7 - vajenec
- 8 - študent, učenec
- 9 - pomagajoči družinski član
- 10 - upokojenec z dodatno zaposlitvijo
- 11 - upokojenec brez dodatne zaposlitve
- 12 - gospodinja, hišna opravila
- 13 - trajno delavno nezmožen
- 14 - ostali delovno neaktivni

Raziskava 2002/1:

Kakšna je vaša sedanja delovna aktivnost; ali ste zdaj zaposleni ali kaj drugega?

- 1 - polno zaposlen (8 ur na dan)
- 2 - zaposlen za skrajšan delovni čas (več kot 4, manj kot 8 ur)
- 3 - zaposlen za manj kot 4 ure na dan
- 4 - brezposeln, ne prejema nadomestila, podpore

- 5 - brezposeln, prejema nadomestilo, podporo
- 6 - nisem zaposlen, vendar prejemam invalidnino, podporo
- 7 - samozaposlen, samostojen podjetnik, obrtnik
- 8 - kmet, kmetica, dela na kmetiji
- 9 - upokojenec z dodatno zaposlitvijo
- 10 - upokojenec brez dodatne zaposlitve
- 11 - gospodinja, hišna opravila
- 12 - vajenec, dijak, študent
- 13 - ostali delovno neaktivni
- 14 - priložnostno zaposlen

Raziskave 2004/2, 2006/1, 2008/2, 2010/1, 2012/2, 2014/1:

Kaj predvsem opisuje vašo aktivnost?

- 1 - opravlja plačano delo
- 2 - se izobražuje
- 3 - nezaposlen, aktivno išče delo
- 4 - nezaposlen, ne išče dela aktivno
- 5 - trajno bolan
- 6 - upokojen
- 7 - javna dela, prostovoljno delo v skupnosti
- 8 - gospodinjska dela
- 9 - drugo

Raziskava 2011/2:

Ali ste zdaj zaposleni ali niste?

- 1 - polni delovni čas (30 ur na teden in več)
- 2 - skrajšan delovni čas (manj kot 30 ur na teden)
- 3 - samozaposlen
- 4 - upokojen
- 5 - gospodinja, ni zaposlena drugje
- 6 - študent, dijak

7 - brezposeln

8 - drugo

Raziskavi 2013/1, 2015/1:

Kaj od navedenega najboljše opisuje vaš sedanji položaj?

1 - opravlja plačano delo (kot zaposlen/-a, samozaposlen/-a ali zaposlen/-a v svojem družinskem podjetju)

2 - nezaposlen/-a in išče zaposlitev

3 - se izobražuje (na izobraževanje ga/je ni poslal delodajalec), študent/-ka, dijak/-inja

4 - poklicno usposabljanje, vajenec/-ka

5 - trajno delovno nezmožen/-na (bolezen, invalidnost)

6 - upokojenec

7 - gospodinja, hišna opravila, skrb za otroke ali druge osebe

9 - drugo

Tabela 3.3: Združevanje podatkov za delovno aktivnost

raziskava	aktivna populacija
1991/2, 1992/2	1, 2, 3, 4, 5
1993/2	1, 2, 3, 4
1994/2, 1995/1, 1996/1	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8
1997/3, 1998/1, 2003/1	1, 2, 3, 4, 5
1999/4, 2000/1, 2001/2, 2005/1, 2007/2, 2009/2	1, 2, 3, 4, 5, 6
2002/1	1, 2, 3, 4, 5
2004/2, 2006/1, 2008/2, 2010/1, 2012/2, 2014/1	1, 3, 4
2011/2	1, 2, 3, 7
2013/1, 2015/1	1, 2

Tabela 3.4: Splošna stopnja sindikaliziranosti v Sloveniji

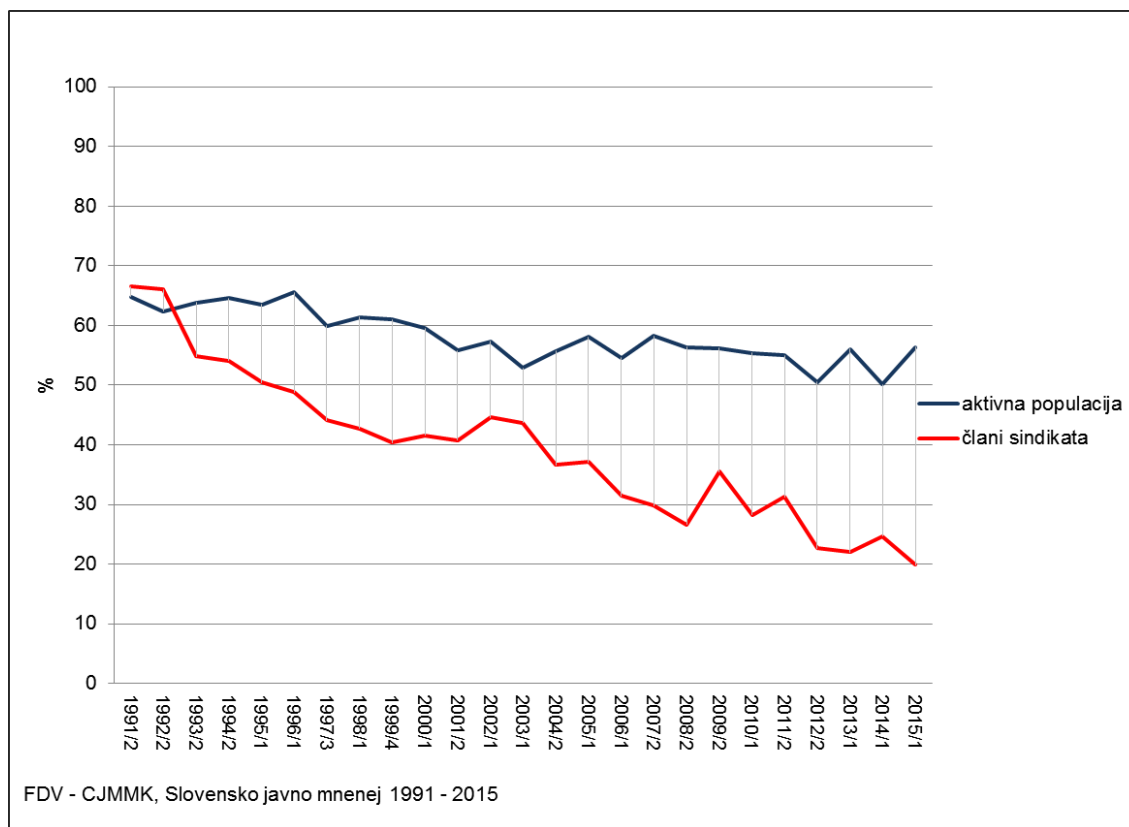
raziskava SJM	populacija 18+ (%)	aktivni (%)
1991/2	41,2	66,5
1992/3	39,8	66,0
1993/2	36,9	54,8
1994/2	37,3	54,1
1995/1	32,4	50,4
1996/1	31,6	48,8
1997/3	30,3	44,1
1998/1	29,9	42,7
1999/4	26,9	40,4
2000/1	26,5	41,6
2001/2	23,3	40,8
2002/1	26,2	44,6
2003/1	26,3	43,7
2004/2	21,4	36,6
2005/1	23,3	37,1
2006/1	18,3	31,4
2007/2	18,6	29,8
2008/2	15,6	26,6
2009/2	20,4	35,5
2010/1	17,1	28,3
2011/2	19,8	31,3
2012/2	13,8	22,7
2013/1	13,3	22,0
2014/1	11,9	24,7
2015/1	12,4	19,9

Vir: Slovensko javno mnenje 1991-2015

Po podrobni analizi gibanja sindikalnega članstva lahko hipotezo, ki pravi, da je v obdobju od 1991 do 2015 v Sloveniji stopnja sindikaliziranosti sistematično in enakomerno upadala, le delno potrdimo.

Pri spremljanju stopnje sindikaliziranosti je sicer opaziti trend upadanja deleža sindikalnega članstva med aktivno populacijo, ki pa je izrazito neenakomeren. Ta trend ima naslednje značilnosti: po začetni, relativno visoki splošni stopnji sindikaliziranosti je delež sindikalnega članstva v aktivni populaciji v prvi polovici devetdesetih let začel naglo upadati. Od prve meritve leta 1991 do meritve leta 1995 delež sindikalnega članstva upade za 16 odstotnih točk, potem pa se stabilizira na ravni (približno) 40 %. Takoj po prehodu v novo tisočletje se ta sicer (primerjalno) visoka stopnja sindikaliziranosti »za odtenek« še izboljša, a takoj po tem – sredi prejšnjega desetletja – začne delež sindikalizirane aktivne populacije strmo padati. K včlanitvi v sindikate nekoliko spodbudi pojav gospodarske krize, ko se delež stopnje sindikaliziranosti aktivne populacije, kot so pokazale predhodne analize, predvsem na račun zaposlenih v javnem sektorju nekoliko dvigne, potem pa ponovno zabeležimo strm trend upadanja do zadnje meritve leta 2015. Delež aktivne populacije skozi opazovano obdobje ostaja približno enak, kar potrjujejo tako podatki Statističnega urada Republike Slovenije, kakor tudi podatki v raziskavah Slovensko javno mnenje: od začetnih meritev leta 1991 do konca devetdesetih let ostaja ta delež med polnoletnimi prebivalci Slovenije nad 60 %. Na prelomu tisočletja se delež spusti pod raven 60 % in do leta 2015 se giblje v razponu od 50 % do 56 %. Iz tega ponovno lahko povzamemo, da sindikati nimajo dovolj pritoka novih članov, saj ob skoraj konstantni ravni aktivne populacije stopnja sindikaliziranosti konstantno upada.

Graf 3.1: Primerjava deleža sindikaliziranosti in aktivne populacije

Dodatne analize gibanja sindikalnega članstva, predvsem po starostni strukturi, pa pokažejo, da je poglavitni razlog za nižanje stopnje sindikaliziranosti predvsem ta, da sindikati ne pridobivajo oziroma pridobivajo premalo novih članov. Poleg tega med ključne dejavnike desindikalizacije različne analize najpogosteje navajajo ekonomske krize, rast stopnje brezposelnosti in tudi spremembe v strukturah zaposlovanja (Stanojević 2015), kar potrjujejo tudi analitični podatki, prikazani v nalogi, saj se dejansko obdobji najmočnejšega upadanja stopenj sindikaliziranosti tudi v primeru Slovenije v osnovi ujemata z ekonomskima krizama. Ob krizi kot temeljnem dejavniku je za interpretacijo desindikalizacije v Sloveniji še posebno zanimivo obdobje 2005–2008, ko se je sprožil drugi večji val desindikalizacije, kljub temu da je v tem obdobju Slovenija beležila močno gospodarsko rast. V tem obdobju, ko je Slovenija vstopila v EU in pozneje še v evro območje, se je bistveno spremenilo politično prizorišče. Ob spremembi širšega konteksta – vključitev v EU in evro območje – in ožjega

nacionalnega (političnega) konteksta se je spremenil tudi nabor in naravnost javnih politik, ki so očitno vplivale na sprožanje tega novega vala desindikalizacije.

Povzamemo lahko, da v obdobju od 1991 do 2015 trend desindikalizacije v Sloveniji prevladuje, vendar je neenakomeren. V prvi polovici devetdesetih let stopnja sindikaliziranosti naglo upada, v desetletju od 1995 do 2005 se giblje okrog 40 %, od polovice prejšnjega desetletja pa spet, ob občasnih oscilacijah, v osnovi strmo upada.

4. FRAGMENTACIJA

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na svoji spletni strani navaja, da »v okviru svojih pristojnosti, ki izhajajo iz Zakona o reprezentativnosti sindikatov (Uradni list RS, št. 13/1993), na podlagi dokazil o izpolnjevanju pogojev, določenih z zakonom, izdaja odločbe o reprezentativnosti sindikatov, in sicer za zveze oziroma konfederacije sindikatov in za samostojne sindikate, ki so reprezentativni v panogi, dejavnosti, poklicu, občini oziroma širši lokalni skupnosti. Reprezentativnost sindikata za posamezno dejavnost ali poklic se ugotavlja v skladu s standardno klasifikacijo dejavnosti in standardno klasifikacijo poklicev« (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). Trenutno je v Republiki Sloveniji **48 reprezentativnih sindikatov**. O pripadnosti posameznemu sindikatu smo v raziskavah »Slovensko javno mnenje« anketirance prvič povprašali v meritvi leta 1992. Pokaže se, da sta v izhodišču skoraj dve tretjini (64,1 %) včlanjeni v Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije – ZSSS.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije skozi vsa leta ostaja vodilna sindikalna konfederacija v Sloveniji, saj kljub pojavu novih sindikatov še vedno združuje najvišji odstotek delavcev (oziroma aktivne populacije). Druga značilnost sindikalnega prizorišča v Sloveniji so samostojni panožni sindikati.

V raziskavah Slovensko javno mnenje smo redno (sicer ne letno) spremljali tudi razpršenost sindikalnega članstva po posameznih sindikatih. Nabor ponujenih sindikatov in konfederacij, med katerimi so anketiranci lahko izbirali, se je iz raziskave v raziskavo nekoliko spreminjal glede na situacijo v slovenskem sindikalnem prostoru. Podatki v Tabeli 4.1. prikazujejo razpršenost aktivne populacije med posameznimi sindikati.

Tabela 4.1: Članstvo aktivne populacije v sindikatih

	1992/2	1993/2	1994/2	1995/1	1997/3	1998/1	1999/4
Zveza svobodnih sindikatov Slovenije	64,1	56,7	65,3	59,1	52,7	57,7	54,6
Neodvisnost	3,9	2,4	1,1	1,9	1,7	3,7	1,5
Neodvisni sindikati Slovenije	4,8	5,0	5,3	4,7	7,4		5,3
K90	0,5		0,8		1,3	1,1	1,1
Pergam						3,4	
druge konfederacije							
samostojni panožni sindikati	13,5	17,3	13,2	17,5	20,1	26,6	21,8
samostojni sindikati v podjetjih							
Konfederacija sindikatov javnega sektorja							
drugo	1,7	3,9	2,9	4,7	3,0	3,4	6,5
ne vem, b. o.	11,4	14,7	11,4	12,2	13,8	4,1	9,2

	2000/1	2001/2	2003/1	2005/1	2008/2	2011/2	2013/1
Zveza svobodnih sindikatov Slovenije	56,8	52,4	44,5	48,8	37,3	44,8	36,7
Neodvisnost	1,1	2,4	4,0	1,9	4,9	5,7	0,7
Neodvisni sindikati Slovenije	4,4	5,2	4,0				
K90	0,4	0,4	0,8	1,9	1,1	1,9	1,4
Pergam				2,8	3,8	1,4	2,9
druge konfederacije				3,3			0,7
samostojni panožni sindikati	21,8	25,4	25,9	14,4	14,6		8,6
samostojni sindikati v podjetjih				14,4	21,1		7,9
Konfederacija sindikatov javnega sektorja					8,6		12,9
drugo	7,7	6,5	14,2	7,9	4,9	14,6	18,0
ne vem, b. o.	7,7	7,7	6,5	4,7	3,8	5,7	10,1

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1992-2013

V meritvi 2015 je bilo vključenih nekaj večjih sektorskih (panožnih) sindikatov. Aktualna razporeditev sindikalnega članstva je prikazana v spodnji tabeli.

Tabela 4.2: Delež članstva v posameznih sindikatih

ZSSS – Zveza svobodnih sindikatov Slovenije	27,6
SVIZ – Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije	19,5
drugo	12,2
drugi panožni sindikat javnega sektorja	11,4
sindikat znotraj posameznega podjetja	10,6
SKEI – Sindikat kovinske in elektro industrije Slovenije	9,8
Konfederacija sindikatov Slovenije PERGAM	4,1
KSJS – Konfederacija sindikatov javnega sektorja Slovenije	2,4
drugi panožni sindikat zasebnega sektorja	2,4

Medletni pregled pokaže, da se le Zveza svobodnih sindikatov Slovenije pojavlja prav v vseh meritvah. V začetku so zastopani še sindikati Neodvisnost, Neodvisni sindikati Slovenije in K90, ki pa jih v zadnji meritvi ne zaznavamo več. Pergam prvič v meritvi zabeležimo leta 1998, močnejše pa je zastopan od leta 2005 naprej. Vseskozi so močno zastopani tudi samostojni panožni sindikati, v obdobju po letu 2004 pa se pričnejo pojavljati tudi samostojni sindikati znotraj posameznih podjetij. V tem obdobju se pojavi tudi Konfederacija sindikatov javnega sektorja, pri kateri, tako kot v primeru ZSSS, deleži nihajo, odvisno od strukture vprašanja: če se v vprašanju pojavlja možnost izbire največjega sindikata javnega sektorja, delež članstva krovne organizacije upade (podobno je tudi v primeru ZSSS in SKEI). Vpeljava vprašanja o članstvu v največjih sektorskih sindikatih, ki delujejo znotraj krovnih organizacij, omogoča grobo oceno stopenj identifikacije članstva s sektorskimi sindikati oziroma konfederacijami. Tabela 4.2 kaže, da je identifikacija članstva z največjimi sektorskimi (panožnimi) sindikati (SKEI in SVIZ) izjemno močna.

Če pogledamo deleže po posameznih sindikatih v meritvi 1992/2 in v zadnji meritvi, torej 2015/1, vidimo, da se z leti povečuje število sindikatov. Na prvi časovni točki leta 1991

opazimo, da skoraj dve tretjini sindikalnega članstva predstavljajo člani ZSSS, medtem ko je ostala tretjina porazdeljena med štiri večje skupine sindikatov. V zadnji meritvi leta 2015 je situacija precej drugačna. Še vedno je največji ZSSS, toda le z dvema petinama vsega sindikalnega članstva (približno 40%, če prištejemo SKEI in nekatere sindikate znotraj posameznih podjetij), medtem ko je ostalo članstvo porazdeljeno med druge konfederacije ter panožne in podjetniške sindikate.

V nadaljevanju naloge bomo podrobneje analizirali gibanje razmerja med največjim sindikatom, torej med ZSSS, na eni strani in ostalimi sindikati na drugi strani. Iz analize so izvzeti tisti posamezniki, ki niso navedli ali ne vedo, v kateri sindikat so včlanjeni. Kot je razvidno iz Grafa 4.1 je situacija v izhodišču, torej leta 1991, zrcalna situaciji na zadnji merjeni točki leta 2015. Če je leta 1991 kar štiri petine opredeljenih članov navajalo kot svoj sindikat ZSSS in le petina druge sindikate, je leta 2015 situacija ravno obrnjena; petina članov kot svoj sindikat eksplicitno navaja ZSSS in štiri petine ostale sindikate. Na tej točki je k članstvu ZSSS potrebno prišteti, kot je bilo zgoraj omenjeno, tudi tiste, ki so navedli, da so člani SKEI, in tudi del anketirancev, ki pravijo, da so člani 'sindikatoznotraj posameznega podjetja', kar bi potem pomenilo, da ZSSS, kot smo zgoraj že omenili, pokriva približno dve petini vsega sindikalnega članstva. Stanje, ki smo ga zabeležili v anketi, se ne ujema s podatki o članstvu, ki jih navaja Zveza svobodnih sindikatov Slovenije (Tabela 4.3).

Tabela 4.3: Analiza članstva v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije

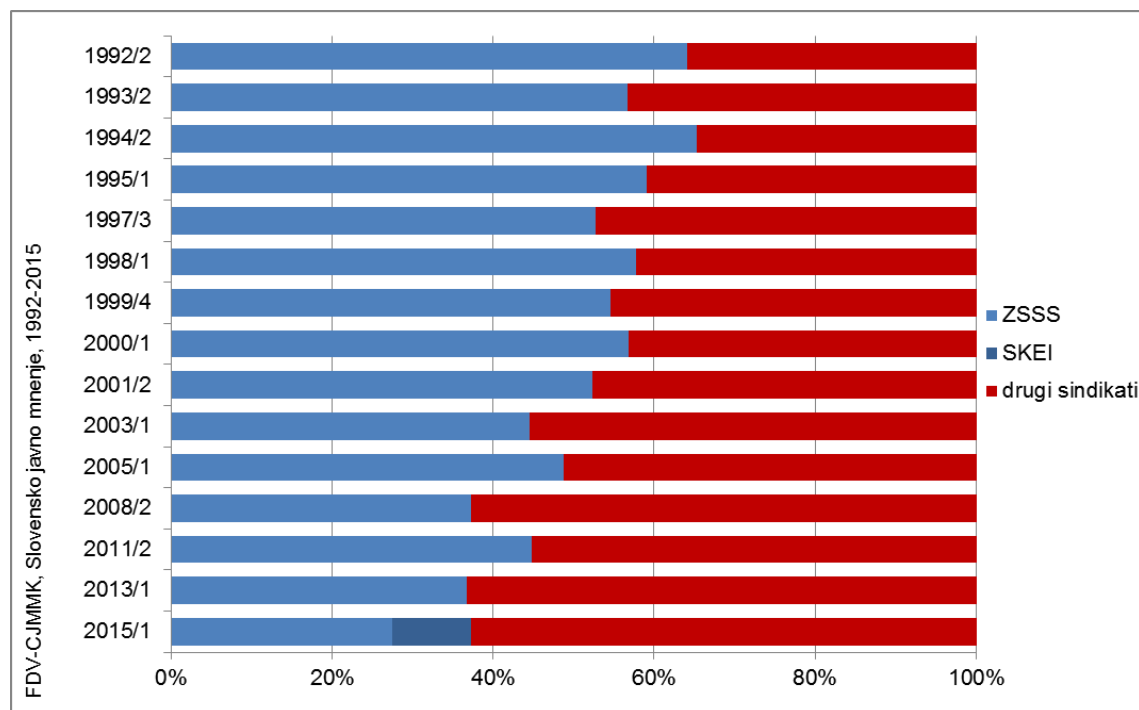
leto	število aktivnih	število včlanjenih v ZSSS	odstotek včlanjenih v ZSSS v aktivni populaciji
1991	854.046	548.126	64,2
1995	871.706	500.038	57,4
2000	907.142	416.698	45,9
2005	904.989	341.556	37,7
2011	934.658	227.704	24,4
2015	917.363	141.315	15,4

Vir: Statistični urad RS in Zveza Svobodnih Sindikatov Slovenije

Pri računanju deleža članov Zveze svobodnih sindikatov Slovenije smo uporabili podatke o številu aktivnih prebivalcev Slovenije, ki jih beleži statistični Urad Republike Slovenije, ter podatke o številu članov, ki jih je posredovala Zveza svobodnih sindikatov Slovenije. Po podatkih ZSSS se delež njenih članov v aktivni populaciji skoraj popolnoma ujema s splošno stopnjo sindikaliziranosti – razlika je le nekaj odstotkov, kar močno odstopa od podatkov javnomnenjskih raziskav oziroma rezultatov naše analize. Če izhajamo iz podatka, pridobljenega s SJM raziskavo, da je bila splošna stopnja sindikaliziranosti leta 2015 19,9 %, to pomeni, da – ker je aktivnih znotraj celotne slovenske populacije približno 900.000, v članstvu vseh sindikatov v Sloveniji (ne več kot) 180.000 (zaposlenih in brezposlenih) delavcev. Kot smo že ugotovili, sta po najnovejših podatkih približno dve petini teh **vseh** sindikaliziranih v ZSSS, kar pripelje do absolutne številke (približno) 70.000 članov. Naša analiza torej kaže na velik »primanjkljaj« oziroma veliko razliko med deklariranim članstvom ZSSS in rezultati SJM raziskav, kar je nekoliko presenetljivo, saj so podatki, pridobljeni v raziskavah SJM, in podatki Statističnega urada medsebojno povsem primerljivi.

Verjetna razlaga je, da sindikati nasploh in prav tako ZSSS med člane štejejo tudi ljudi, ki sindikalne članarine ne plačujejo. Javnomnenjska raziskava praviloma zaznava le ljudi, ki članarino plačujejo. V tem primeru lahko govorimo o problemu nejasne definicije oziroma razlikah v definicijah, kdo vse je član sindikatov. Odstopanja v primeru sindikalnega članstva lahko morda dodatno pojasnimo tudi s problemom identifikacije, na katerega smo že prej opozorili.

Graf 4.1: Primerjava deleža sindikalnega članstva v ZSSS in v ostalih sindikatih

Analiza kaže, da je na vstopni točki večina sindikalnega članstva vključenega v Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije, z leti pa z upadanjem splošne stopnje sindikaliziranosti upada tudi število članov v ZSSS (Tabela 4.1). Če podrobneje pogledamo razporeditev sindikalnega članstva med sindikati, se pokaže, da delež članov v ZSSS z leti hitreje upada kot splošna stopnja sindikaliziranosti. Znotraj splošnega trenda postopnega zmanjševanja deleža sindikaliziranih v aktivni populaciji se večja relativni delež novih, večinoma panožnih sindikatov v slovenskem sindikalnem prostoru. Leta 1992 je bilo, kot smo že prej omenili, po podatkih raziskave Slovensko javno mnenje več kot 70 % vseh sindikaliziranih vključenih v ZSSS, z leti pa ta odstotek pada in članstvo prevzemajo tudi drugi sindikati. Ob ZSSS se že na začetku tranzicije pričnejo pojavljati nove konfederacije, v novejšem obdobju (po vstopu v EU) pa je bila ustanovljena Konfederacija sindikatov javnega sektorja (KSJS), ki je trenutno (po članstvu) druga največja sindikalna konfederacija v Sloveniji.

Leta 2010 je ZSSS vključevala 21 panožnih sindikatov, KSJS pa 7 (Stanojević 2015: 407). Danes ZSSS vključuje 23 panožnih sindikatov, KSJS pa še vedno 7. Leta 2000 je

bilo vseh sindikatov v Sloveniji 30, slabih 10 let pozneje pa 50 (Visser 2011: 21), oziroma po najnovejših podatkih je v Sloveniji 48 reprezentativnih sindikatov. Podobno pokažejo tudi podatki iz raziskav Slovensko javno mnenje, saj je v vseh raziskavah zajetih približno enako število sindikatov, vendar z leti opazimo povečan odstotek deleža odgovorov »drugo«, kar pomeni, da se z leti pojavljajo tudi drugi sindikati, ki jih v naših raziskavah nismo zajeli. Pri interpretiranju razdelitve sindikalnega članstva med posameznimi sindikati je potrebno ponovno poudariti tudi, da gre med anketiranci za različno stopnjo identifikacije s posameznimi sindikati, kar je še posebno izrazito v primeru SKEI-a, ki seveda sodi v ZSSS, a se njegovi člani bolj identificirajo z njim kot pa s sindikalno centralo.

Na podlagi vseh analitičnih podatkov in dejstev s slovenskega sindikalnega prostora drugo hipotezo lahko zavrnemo:

V tem obdobju je na slovenskem sindikalnem prizorišču dejansko prevladovala dokaj močna tendenca interesne fragmentacije sindikatov.

Ne glede na to, da je nekaj premikov v smeri združevanja slovenskih sindikatov sicer bilo, so se vzporedno pojavljali tudi novi sindikati. Vodilni slovenski sindikalisti so na okrogli mizi »Združevanje sindikalnih central?«, ki jo je 5. maja 2015 na Fakulteti za družbene vede organiziralo Slovensko sociološko društvo, sicer močno poudarjali potrebo po združevanju. Navkljub tovrstni retoriki je v celotnem poosamosvojitvenem obdobju na slovenskem sindikalnem prizorišču prevladujoča tendenca fragmentacije, »razdruževanja«, in ne združevanja.

5 PERCEPCIJA FUNKCIJ SINDIKATOV

Kateri so glavni razlogi, zaradi katerih se delavci odločajo za članstvo v sindikatih? Definicije so si v tem bolj ali manj enotne. Prva definicija, ki sega v leto 1894, pravi, da je sindikat: »Združenje delavcev, z namenom ohraniti in izboljšati pogoje njihovega delovnega življenja,« (Webb in Webb 1894). Michael D. Yates (2009, 11) pa navaja, da so sindikati tiste institucije, ki so dramatično izboljšale življenje večine ljudi, doprinesle k preoblikovanju ekonomskega in političnega okolja ter prispevale k demokratizaciji družb.

V Sloveniji Ustavno sodišče v odločbi iz leta 1992 navaja, da je treba s pojmom sindikata razumeti vsako organizacijo ali združenje delavcev, katerega namen je izboljšati in zavarovati interese delavcev, ne glede na naziv (Odločba ustavnega sodišča RS 1992). Ti interesi so po sami naravi stvari ekonomski in socialni. Pri analizi empiričnih podatkov se naslanjamo na opredelitev Kavčičevih in Salamonovih razlogov združevanja v sindikate. Oba avtorja nekoliko bolj razdelata prej omenjene funkcije sindikatov. Salamon (Salamon 1998) funkcije sindikatov opredeli kot:

- (1) moč,
- (2) ekonomsko regulacijo,
- (3) delovno regulacijo,
- (4) družbene spremembe,
- (5) članske usluge,
- (6) samoizpolnitev.

Kavčič (Kavčič 1991) razloge za včlanitev v sindikate bolj konkretizira:

- (1) varnost dela oziroma zaposlitve,
- (2) dobri delovni pogoji,
- (3) možnost napredovanja,
- (4) pomembnost dela, ki ga opravljajo sindikati,
- (5) potreba po priznanju,
- (6) potreba po spoštovanju,
- (7) potreba po pripadnosti,
- (8) plačilo za delo.

Če sindikati naštetá pričakovanja zaposlenih izpolnjujejo, potem se mora to vsekakor pokazati v visoki stopnji zaupanja v sindikate ter pozitivnem ovrednotenju samega pojma »sindikalne pravice delavcev«.

V nadaljevanju bomo preverili razlike med člani in nečlani sindikatov pri dožemanju funkcije oziroma vloge sindikatov. Za empirično podlago smo izbrali dva indikatorja, vključena v raziskavo ISSP leta 2005 (Toš in skupina 2005):

- *Sindikati so zelo pomembni za varnost zaposlitve.*
- *Brez sindikatov bi bili delovni pogoji bistveno slabši, kot so zdaj.*

Naslednja dva indikatorja pa sta vključena v raziskavo leta 2015 (Hafner-Fink in skupina 2015):

- *Delavci potrebujejo močne sindikate za zaščito svojih interesov.*
- *Močni sindikati so slabi za slovensko gospodarstvo.*

Žal na tej točki nimamo medčasovno primerljivih podatkov, indikatorji pa tudi merijo različne dimenzije. Indikatorja, ki sta bila uporabljena v raziskavi leta 2005, merita, v kolikšni meri anketiranci dojemajo sindikate v funkciji zagotavljanja stabilnosti zaposlitve in ohranjanja dobrih delovnih pogojev. V raziskavi 2015 pa indikatorja merita sindikate v funkciji zaščite interesov delavcev ter kakšen je njihov vpliv na razvoj slovenskega gospodarstva. Strinjanje s trditvama o pomembnosti sindikatov za varnost zaposlitve in za zagotavljanje primernih delovnih pogojev so anketiranci ocenjevali na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da se s trditvijo v celoti strinjajo, 5 pa pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjajo.

Tabela 5.1: Sindikati so zelo pomembni za varnost zaposlitve.

	v celoti se strinjam 1	strinjam se 2	niti-niti 3	ne strinjam se 4	sploh se ne strinjam 5	ne vem, b. o.	povprečje:
2005/1	17,8	31,8	20,0	17,7	6,6	6,2	2,61
člani	15,0	35,2	21,0	21,5	4,3	3,0	2,64
nečlani	18,4	29,5	20,1	17,3	7,6	7,3	2,64

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 2005

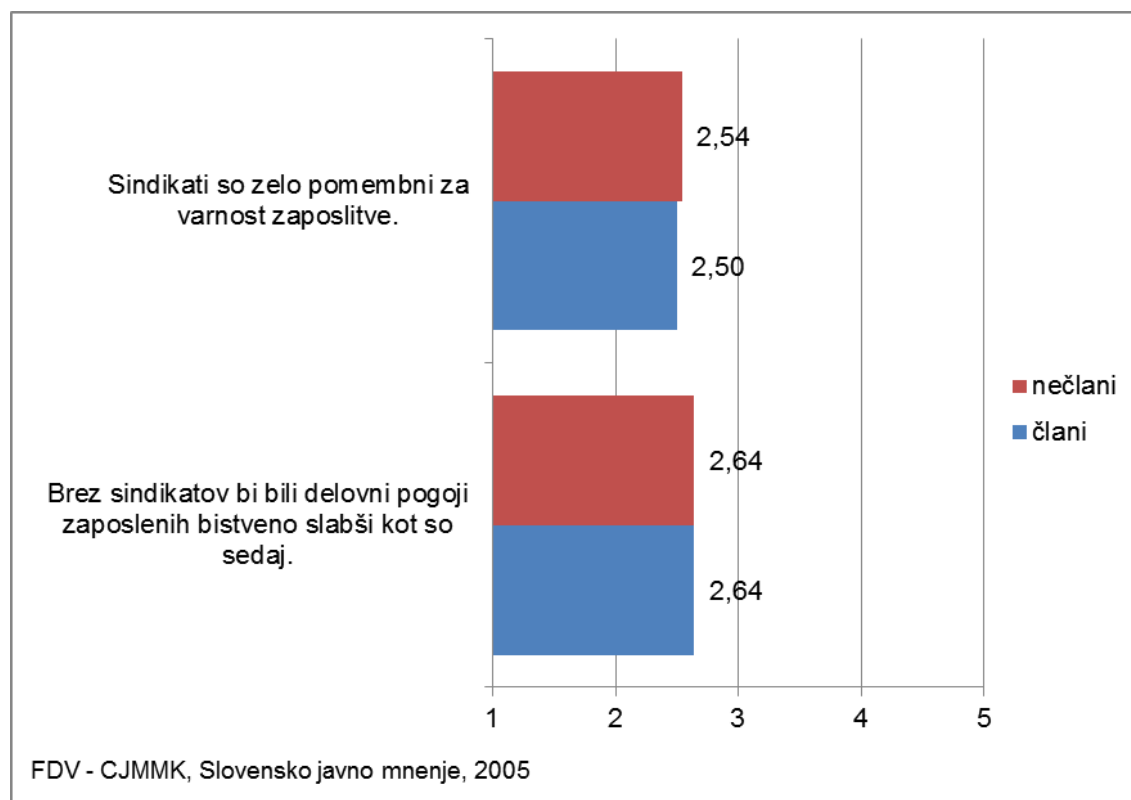
Tabela 5.2: Brez sindikatov bi bili delovni pogoji zaposlenih bistveno slabši, kot so sedaj.

	v celoti se strinjam 1	strinjam se 2	niti-niti 3	ne strinjam se 4	sploh se ne strinjam 5	ne vem, b. o.	povprečje:
2005/1	16,9	34,5	23,5	12,6	5,3	7,3	2,51
člani	14,6	39,1	27,5	12,4	3,4	3,0	2,50
nečlani	17,4	32,7	22,2	13,0	6,0	8,7	2,54

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 2005

Strinjanje z obema trditvama je na ravni splošne populacije precej nevtravno, malo bolj se anketiranci nagibajo k strinjanju. Anketiranci so leta 2005 ocenjevali, da imajo sindikati nekoliko več vpliva pri zagotavljanju delovnih pogojev kot pa pri zagotavljanju varnosti zaposlitve. Povezanost med obema spremenljivkama pa je močna, kar pomeni, da je strinjanje z eno trditvijo močno povezano s strinjanjem z drugo trditvijo. Korelacijski koeficient, ki meri povezanost dveh spremenljivk na intervalu med 0 in 1, v tem primeru znaša 0,71. Kako pa funkcijo sindikatov vidijo člani in nečlani? Pri križanju se pokaže, da razlike med člani in nečlani niso statistično značilne. Najbolj so razlike opazne, ko govorimo o vlogi sindikatov pri zagotavljanju varnosti zaposlitve. Ali so razlike med povprečji statistično značilne ali ne, smo preverili s primerjavo povprečij. Primerjava je prikazana v Grafu 5.1. Razlike v povprečjih se tudi pri trditvah o pomembnosti sindikatov statistično značilno ne razlikujejo med člani in nečlani sindikatov. Pri prvi trditvi, kjer so se anketiranci opredeljevali do pomembnosti sindikatov za varnost zaposlitve, je povprečna ocena pri članih in nečlanih 2,65. Povprečno strinjanje z drugo trditvijo, ki se nanaša na pomembnost sindikatov za zagotavljanje dobrih delovnih pogojev, je pri članih 2,50, pri nečlanih pa 2,54. Zanimivo se pokaže, da do razlik pride zgolj v polju »neopredeljenih«, saj člani sindikatov svoja stališča do funkcije sindikatov v večji meri ovrednotijo podobno kot nečlani, ki pa se značilno večkrat odločijo za odgovor »ne vem«. V obdobju pred gospodarsko krizo so sindikati prepoznani kot organizacija, ki skrbi za varnost zaposlitve ter delavcem zagotavlja dobre delovne pogoje.

Graf 5.1: Pomen sindikatov glede na sindikalno članstvo
(povprečje od 1 do 5; 1 – v celoti se strinjam, 5 – sploh se ne strinjam):

V raziskavi leta 2015 smo preverili strinjanje s trditvama, prikazanima v Tabelah 5.3 in 5.4. Primerjava podatkov skozi čas pokaže, da se s slabšanjem položaja delavcev v družbi javnost vse bolj zaveda pomembnosti vloge sindikatov, in to kažejo tudi podatki. S trditvijo, da delavci potrebujejo močne sindikate za zaščito svojih interesov, se v celoti strinja kar 23,7 % vseh vprašanih, če pa temu odstotku dodamo še odstotek tistih, ki so odgovorili »strinjam se«, se s to trditvijo strinja več kot polovica vseh vprašanih.

Tabela 5.3: Delavci potrebujejo močne sindikate za zaščito svojih interesov.

	v celoti se strinjam 1	strinjam se 2	niti-niti 3	ne strinjam se 4	sploh se ne strinjam 5	ne vem, b. o.	povprečje:
2015/1	23,7	35,1	19,2	12,4	5,8	3,8	2,39
člani	33,1	31,5	15,7	9,4	7,1	3,1	2,24
nečlani	22,5	35,4	19,7	12,9	5,6	3,8	2,41

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 2015

Tabela 5.4: Močni sindikati so slabi za slovensko gospodarstvo.

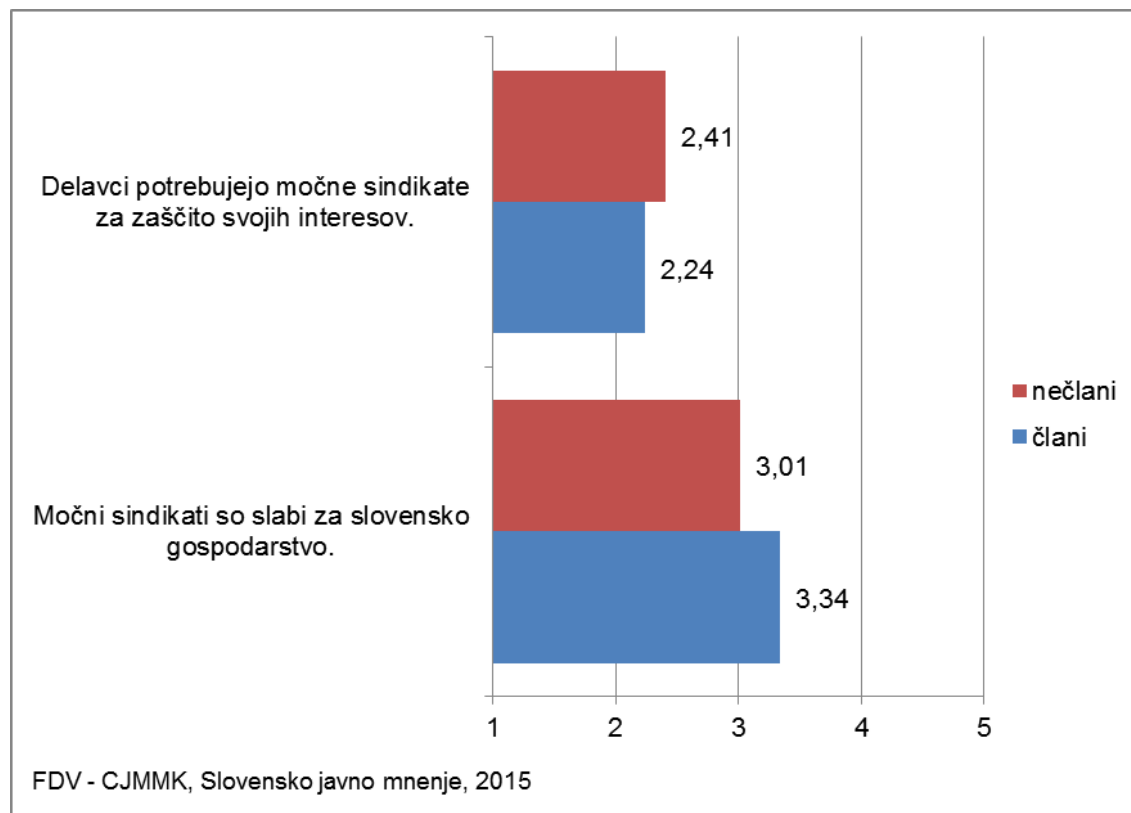
	v celoti se strinjam 1	strinjam se 2	niti-niti 3	ne strinjam se 4	sploh se ne strinjam 5	ne vem, b. o.	povprečje:
2015/1	6,7	18,7	33,6	26,0	5,5	9,6	3,05
člani	4,7	15,0	31,5	26,0	15,0	7,9	3,34
nečlani	7,1	19,1	33,9	26,0	4,1	9,7	3,01

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 2015

Podatki torej nedvoumno kažejo, da splošna javnost vidi sindikate v funkciji zaščite interesov delavcev. Razlike, ne glede na to, da je indikator v primerjavi z letom 2005 nekoliko spremenjen, so v raziskavi leta 2015 še večje. V obdobju med obema meritvama se je namreč »zgodila« gospodarska kriza, ki je vplivala tudi na dožemanje funkcije sindikatov med splošno javnostjo, še posebno pa so spremembe v stališčih opazne med člani sindikatov. Do tega, ali so sindikati dobri ali slabi za slovensko gospodarstvo, pa se anketiranci ne opredeljujejo, saj je povprečna ocena 3,05, precej velik (skoraj 10 %) pa je tudi delež neopredeljenih. Z oceno, da so močni sindikati slabi za slovensko gospodarstvo, se strinja 25,4 % članov in 29,7 % nečlanov, na nasprotnem polu pa se s tem ne strinja 41% sindikaliziranih in 30,1% nesindikaliziranih, kar pomeni, da člani ne gledajo na sindikate le z osebnega vidika, temveč tudi širše, kot na neko varovalko v polju gospodarstva.

V nadaljevanju smo preverili še, ali se dožemanje funkcije sindikatov in ocena njihovega vpliva na slovensko gospodarstvo razlikuje med člani in nečlani sindikatov. Ugotovimo, da tako člani kot nečlani sindikatov dojemajo sindikate predvsem v vlogi zaščite interesov delavcev. Ta percepcija sindikatov je tokrat višja pri članih, saj so se prav v obdobju po krizi sindikati večkrat izpostavili in opravičili svojo vlogo. Še večje, statistično značilne razlike (signifikanca = 0,001) pa so pri dožemanju vpliva sindikatov na slovensko gospodarstvo, kjer predvsem člani sindikatov njihove vloge pri razvoju slovenskega gospodarstva ne opazijo kot nekaj negativnega.

Graf 5.2: Pomen sindikatov glede na sindikalno članstvo
(povprečje od 1 do 5; 1 – v celoti se strinjam, 5 – sploh se ne strinjam):

Iz podatkov lahko zaključimo, da na dojemanje dela kot takega sindikalno članstvo nima vpliva. Ko pa podrobneje pogledamo vlogo sindikatov pri zagotavljanju varnosti dela, dobrih delovnih pogojev, njihovo vlogo pri zaščiti interesov delavcev in vplivu na razvoj gospodarstva, se pokaže, da v obdobju pred krizo ni opaziti, da bi anketiranci sindikate dojemali kot pomembno institucijo v polju dela, celo pokaže se, da je njihova funkcija manj opazna med člani kot nečlani. V obdobju po pojavu gospodarske krize pa opazimo, da je pozitivna funkcija sindikatov prepoznana predvsem znotraj sindikalnega članstva. Glede na dobljene podatke lahko potrdimo hipotezo:

H3: Člani sindikatov bolj kot nečlani zaznavajo vpliv sindikatov na varnost zaposlitve in delovne pogoje.

5.1 Zaupanje v sindikate

V raziskavah SJM redno merimo tudi zaupanje v različne institucije, med katerimi so tudi sindikati. Indikatorji, ki merijo zaupanje, so v različnih raziskavah različno operacionalizirani, stopnja zaupanja je merjena z različnimi merskimi lestvicami. V zgodnjih meritvah, ki merijo zaupanje v sindikate od leta 1991 do leta 2009, je uporabljena 4-stopenjska lestvica. Vprašanje se glasi:

Ljudje morajo nekomu zaupati in imeti občutek, da se lahko zanesejo nase in na druge.

V kolikšni meri lahko vi zaupate naslednjim:

1 - sploh nič

2 - le malo

3 - precej

4 - v celoti

V meritvah, ki merijo zaupanje v sindikate v zadnjem obdobju, torej v letih 2010–2014, pa je uporabljena 10-stopenjska lestvica:

Prosim, da s pomočjo lestvice od 0 do 10 ocenite, koliko vi osebno zaupate vsaki od naslednjih ustanov. 0 pomeni, da ustanovi sploh ne zaupate, 10 pa, da ji povsem zaupate.

V sklopu zaupanja v raziskavah SJM merimo zaupanje tako na osebni ravni, kakor tudi na institucionalni ravni. Na tej točki nas je še posebno zanimalo zaupanje v institucije. Najnižje zaupanje uživajo prav vse politične institucije, kot so npr. politične stranke, državni zbor in vlada (Rus in Toš 2005). Pri analizi zaupanja smo izračunali povprečne vrednosti na lestvici od 0 do 10 na ravni splošne populacije, vključene v anketo, ter primerjalno povprečje zaupanja med člani in nečlani sindikatov. V posameznih raziskavah je bilo v nabor institucij pri merjenju zaupanja vključenih od največ 25 do najmanj 12 različnih institucij. Vse institucije smo rangirali glede na izmerjeno povprečje od najvišjega zaupanja do najnižjega. Zaupanje v sindikate se na splošni ravni v prvi

polovici devetdesetih let uvršča na sam konec merjenega zaupanja, leta 1996 pride do premika navzgor, ko se uvrstijo nekje v sredino, nato pa ponovno zdrsnejo proti dnu tabele. Po letu 2002 se zaupanje v sindikate v primerjavi z zaupanjem v druge institucije ponovno povzpne, in do zadnje meritve leta 2014 se sindikati uvrščajo nekje na sredino med vsemi merjenimi institucijami. V Tabeli 5.5. je prikazan položaj zaupanja v sindikate med vsemi merjenimi institucijami. Primerjave so narejene tudi glede na sindikalno članstvo in pokaže se, da člani sindikatov sistematično ocenjujejo zaupanje v sindikate višje kot nečlani.

Tabela 5.5: Rang zaupanja v sindikate

SJM	merjenih institucij	vsi	sindikati – člani	sindikati – nečlani
1991/2	22	18	17	19
1995/1	19	17	16	17
1996/1	20	8	7	8
2000/1	22	19	16	19
2001/2	22	18	9	19
2002/1	25	13	8	8
2003/1	22	11	8	13
2005/1	22	10	10	11
2009/2	15	9	9	11
2010/1	17	8	5	8
2012/2	12	5	2	5
2014/1	16	8	4	10

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2014

Sindikati v začetnem obdobju, v prvih desetih letih po osamosvojitvi (z izjemo leta 1996), zabeležijo nizko stopnjo zaupanja. V tem obdobju so prepoznani kot politične institucije in se skupaj s političnimi strankami, državnim zborom, vlado ter tudi cerkvijo (zaupanje vanjo je konstantno nizko in neodvisno od zaupanja posameznika v ostale institucije) uvrščajo na samo dno lestvice zaupanja. Po letu 2001 se to spremeni, anketiranci sindikate dojemajo kot institucije civilne družbe in zaupanje se premakne višje, nekje na

sredino vseh merjenih institucij, kjer se znajdejo skupaj z izobraževalnim sistemom, zdravstvom in množičnimi mediji.

Tabela 5.6: Zaupanje v sindikate (1991–2009)

SJM	sploh nič 1	le malo 2	precej 3	v celoti 4	ne vem, b. o.	povprečje
1991/2	23,4	44,4	13,9	2,5	14,6	1,94
člani	23,8	53,0	16,9	2,3	3,9	1,98
nečlani	23,4	38,6	11,8	2,4	23,8	1,91
1995/1*	32,5	41,7	12,1	2,4	11,3	1,82
člani	29,5	49,5	17,0	2,1	1,8	1,92
nečlani	35,2	36,6	10,0	2,3	15,8	1,76
1996/1*	9,0	41,1	34,0	5,4	10,6	2,40
člani	4,3	42,9	41,3	9,8	1,6	2,57
nečlani	10,0	40,7	32,4	4,4	12,6	2,36
2000/1	12,2	34,6	33,3	6,6	13,3	2,40
člani	11,7	37,8	39,9	7,9	2,7	2,45
nečlani	12,2	35,0	31,1	6,1	15,6	2,37
2001/2*	12,0	43,9	30,8	5,7	7,6	2,33
člani	9,0	44,5	37,9	7,0	1,6	2,44
nečlani	13,8	45,6	27,2	4,7	8,8	2,25
2002/1/*	12,2	39,2	34,9	5,7	8,0	2,36
člani	9,9	39,8	41,2	7,8	1,4	2,48
nečlani	16,2	45,6	30,3	4,9	3,1	2,25
2003/1*	11,0	41,4	32,8	6,4	8,4	2,38
člani	7,4	44,7	36,9	9,6	1,4	2,49
nečlani	11,8	41,0	31,1	5,6	10,5	2,34
2005/1	10,8	36,0	36,0	8,4	8,8	2,46
člani	7,3	41,6	41,2	8,2	1,7	2,51
nečlani	11,9	35,1	34,5	8,3	10,2	2,44
2009/2*	16,5	46,2	25,6	3,6	8,2	2,18
člani	8,4	52,6	31,2	5,1	2,8	2,34
nečlani	19,1	44,5	23,7	3,1	9,6	2,12

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1991-2009

* - razlike so statistično značilne

Primerjava med člani in nečlani sindikatov pokaže, da člani praviloma uvrščajo sindikate višje na lestvici zaupanja kot nečlani, še posebno v obdobju po letu 2002 so te razlike precej velike. Da so razlike v zaupanju med člani in nečlani sindikatov res značilne, pokaže tudi podrobnejša analiza, ki je prikazana v nadaljevanju.

Tabela 5.7: Zaupanje v sindikate (2010–2014)

SJM	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	ne vem	povp.
2010/1*	12,3	6,8	10,0	12,7	11,1	18,3	8,6	5,6	5,8	1,1	1,6	5,9	3,88
člani	7,7	7,3	8,5	15,4	8,1	20,5	8,5	9,4	9,8	1,7	1,7	1,3	4,39
nečlani	13,2	6,8	10,2	12,2	11,8	18,1	8,6	4,8	5,0	1,0	1,6	6,5	3,78
2012/2*	14,5	5,0	8,2	11,6	11,5	16,3	8,4	8,2	6,5	1,8	1,2	6,8	3,99
člani	7,1	4,8	7,7	10,1	10,7	19,0	10,1	11,9	13,7	2,4	1,8	0,6	4,84
nečlani	15,6	5,1	8,3	11,7	11,6	16,0	8,2	7,7	5,4	1,7	1,1	7,7	3,85
2014/1*	18,3	5,7	11,1	12,4	10,1	15,8	7,5	6,5	4,6	,6	1,8	5,6	3,55
člani	13,1	2,8	7,6	17,9	10,3	20,7	7,6	8,3	6,9	0,7	2,8	1,4	4,15
nečlani	19,0	6,2	11,7	11,8	10,2	15,1	7,5	6,3	4,2	0,6	1,7	6,0	3,46

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 2010-2014

* - razlike so statistično značilne

Če povzamemo: Sindikati v slovenski prostor vstopijo z relativno nizko stopnjo zaupanja in visokim nezaupanjem. V sredini devetdesetih let pa pride do nenadnega dviga zaupanja v sindikate, najvišje zaupanje v sindikate je izmerjeno leta 1996. Po tem obdobju zaupanje ostaja sorazmerno stabilno, z blagim trendom upadanja. Najnižja izmerjena točka v tem obdobju je leta 2009, takoj po izbruhu gospodarske krize. Približno konstantno, relativno nizko je zaupanje v sindikate tudi v obdobju 2010–2014.

Če primerjamo zaupanje v sindikate po sindikaliziranosti, je jasno, da člani sindikatov veliko bolj zaupajo sindikatom kot nečlani, saj so izmerjene razlike med člani in nečlani skoraj na vseh izmerjenih časovnih točkah statistično značilne. Potrdimo lahko hipotezo:

H4: Zaupanje v sindikate je višje pri članih kot pri nečlanih sindikatov.

5.2 Odnos do pojma »sindikalne pravice delavcev«

Eden od glavnih razlogov za včlanitev v sindikate je tudi skrb za sindikalne pravice delavcev. Če je na eni strani pričakovano, da je zaupanje v sindikate višje med sindikalnim članstvom, pa lahko pričakujemo, da so sindikalne pravice delavcev splošno ocenjene kot nekaj pozitivnega, ne glede na to, ali so posamezniki včlanjeni v sindikat ali ne. Od leta 1994 do leta 2015 smo sistematično merili, ali anketiranci določene pojme ocenjujejo kot pozitivne ali kot negativne. Poleg pojma »sindikalne pravice delavcev« so v naboru ocenjevanja odnosa do pojmov še: narod, socializem, ukinitve smrtne kazni, globalizacija, pravica do splava, internet, slovensko domobranstvo, evtanazija, verouk v šolah, slovenski partizani, enakost med spoloma, izenačitev pravic istospolnih partnerjev, majhne socialne razlike, kapitalizem in Evropa. Kako anketiranci ocenjujejo pojem »sindikalne pravice delavcev«, je prikazano v Tabeli 5.8. Anketiranci so odnos do pojmov ocenjevali na lestvici od 1 do 5:

- 1 - zelo negativen
- 2 - negativen
- 3 - niti negativen, niti pozitiven
- 4 - pozitiven
- 5 - zelo pozitiven

Tabela 5.8: Ocena pojma »sindikalne pravice delavcev«

SJM	zelo negativen 1	negativen 2	niti-niti 3	pozitiven 4	zelo pozitiven 5	ne vem, b. o.	povprečje
1994/2	1,9	4,8	15,0	44,9	24,0	9,5	4,24
člani	1,0	3,1	24,7	45,7	19,2	6,3	4,17
nečlani	0,7	2,1	23,1	46,2	20,3	7,7	4,29
1996/1	1,0	4,1	14,6	55,4	19,8	5,1	3,94
člani	2,7	5,4	10,9	52,2	27,2	1,6	3,97
nečlani	0,6	3,8	15,4	56,2	18,2	5,9	3,93
1999/4	0,9	3,9	23,7	54,4	16,7	0,5	3,86
člani	0,4	4,4	15,1	58,1	21,7	0,4	3,99
nečlani	1,1	3,7	25,7	53,7	15,7	0,2	3,80
2000/1*	2,5	6,8	17,5	44,8	24,5	3,8	3,85
člani	2,7	6,9	12,7	43,3	32,6	1,7	3,98
nečlani	2,6	6,7	18,6	46,0	21,6	4,5	3,81
2001/2	3,5	10,8	16,2	45,7	19,0	4,8	3,69
člani	3,9	12,1	14,1	44,9	24,2	0,8	3,74
nečlani	4,7	12,8	17,8	42,5	19,2	3,1	3,60
2002/1	3,0	8,2	17,1	43,5	23,1	5,1	3,79
člani	3,7	7,5	18,7	38,8	27,9	3,4	3,82
nečlani	3,4	9,5	16,8	46,2	23,5	0,6	3,78
2005/1	2,3	4,5	18,3	52,2	17,1	5,7	3,82
člani	2,1	3,4	15,9	55,8	17,6	5,2	3,88
nečlani	2,2	4,6	18,9	51,8	17,0	5,5	3,81
2006/1	1,0	4,1	14,6	55,4	19,8	5,1	3,94
člani	2,7	5,4	10,9	52,2	27,2	1,6	3,97
nečlani	0,7	4,1	15,3	57,3	17,9	4,8	3,92
2007/2	1,5	3,8	15,0	54,5	20,6	4,7	3,93
člani	2,7	5,4	10,9	52,2	27,2	1,6	3,97
nečlani	0,7	4,1	15,3	57,3	17,9	4,8	3,93

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje 1994-2015

* razlike so statistično značilne

SJM	zelo negativen 1	negativen 2	niti-niti 3	pozitiven 4	zelo pozitiven 5	ne vem, b. o.	povprečje
2009/2	1,7	4,5	18,2	53,5	18,4	3,7	3,85
člani	1,4	5,6	13,0	57,2	22,3	0,5	3,94
nečlani	1,9	4,3	19,6	52,5	17,4	4,2	3,83
2011/2	1,0	3,6	15,8	57,2	16,7	5,6	3,90
člani	1,9	1,4	13,8	57,1	21,0	4,8	3,99
nečlani	0,8	4,2	16,2	57,4	15,6	5,7	3,88
2013/1	0,8	4,0	14,8	45,8	31,0	3,7	4,06
člani	1,5	2,2	15,7	44,8	35,1	0,7	4,11
nečlani	0,7	4,2	14,5	46,0	30,4	4,1	4,06
2015/1	0,8	4,7	19,4	54,9	18,2	2,1	3,95
člani	0,0	2,4	17,3	52,0	28,3	0,0	4,06
nečlani	0,9	5,0	19,8	55,3	16,6	2,4	3,93

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje 1994-2015

Analiza pokaže, da je pojem »sindikalne pravice delavcev« visoko pozitivno ocenjen na vseh časovnih točkah, povprečje se giblje visoko, okrog vrednosti 4. Do razlik ne prihaja niti med člani in nečlani sindikatov, prav vsi vrednotijo pojem pozitivno. Vse pojme, ki so naštet v uvodu v poglavje in so bili vključeni v raziskavo SJM 2015/1, smo vključili tudi v faktorsko analizo. Analizo smo izvedli z metodo glavnih faktorjev (*Principal axis factoring*), ki pokaže, da se pojmi združijo v štiri faktorje. Pojem »sindikalne pravice delavcev« se združi v faktor skupaj s pojmi »ukinitev smrtne kazni«, »enakost med spoloma« ter »majhne socialne razlike«. Gre torej za neke vrste faktor »egalitarnosti«, v katerem so združeni pojmi, za katere je značilna močna pozitivna orientacija, ki se ne diferencira glede na posamezne podskupine.

Na podlagi podatkov in analiz lahko potrdimo hipotezo:

H5: Odnos do pojma »sindikalne pravice delavcev« je pozitivno ocenjen ne glede na sindikalno članstvo posameznikov.

5.3 Odnos do dela

Uporaba podatkov mednarodne raziskave Stališča o delu »International Social Survey Programme (ISSP) Work Orientation« v letih 1997, 2005 in 2015 (Toš in skupina 1997, Malnar in skupina 2005, Hafner-Fink in skupina 2015) omogoča vpogled v odnos do dela na ravni splošne populacije ter primerjavo odnosa do dela med sindikalnimi člani in nečlani. Splošen odnos do dela smo preverili s strinjanjem anketirancev z naslednjima trditvama:

- *Delo v službi je le način, da človek zasluži denar, in nič več.*
- *Rad/-a bi hodil/-a v službo, tudi če ne bi potreboval/-a denarja.*

Tabela 5.9: Delo v službi je le način, da človek zasluži denar, in nič več.

	v celoti se strinjam 1	strinjam se 2	niti-niti 3	ne strinjam se 4	sploh se ne strinjam 5	ne vem, b. o.	povprečje:
1997/3	16,3	22,2	17,0	28,1	13,4	2,9	3,00
člani	16,7	23,6	17,0	27,9	12,5	2,3	2,96
nečlani	16,1	21,6	17,0	28,3	13,9	3,1	3,02
2005/1	13,7	25,6	20,0	30,8	6,6	3,3	2,91
člani	13,3	26,6	18,5	34,8	5,2	1,7	2,92
nečlani	14,2	24,5	20,3	30,3	7,0	3,6	2,91
2015/1	8,9	25,4	23,0	32,7	8,8	1,2	3,07
člani	10,2	19,7	19,7	38,6	11,8	0,0	3,22
nečlani	8,7	26,2	23,6	31,8	8,3	1,3	3,05

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje 1997-2015

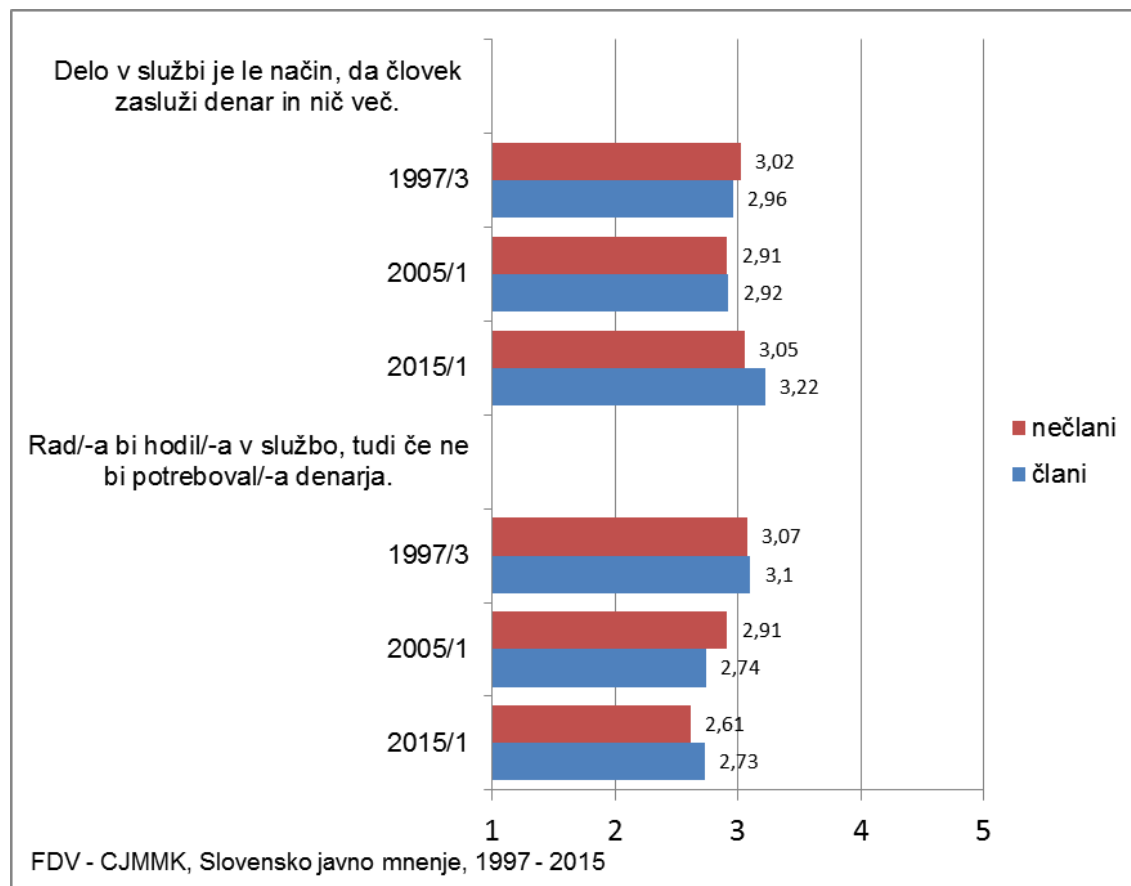
Tabela 5.10: Rad/-a bi hodil/-a v službo, tudi če ne bi potreboval/-a denarja.

	v celoti se strinjam 1	strinjam se 2	niti-niti 3	ne strinjam se 4	sploh se ne strinjam 5	ne vem, b. o.	povprečje:
1997/3	12,7	28,6	13,7	20,4	20,8	3,8	3,08
člani	11,1	31,5	14,1	18,7	22,6	2,0	3,10
nečlani	13,5	27,2	13,5	21,3	19,9	4,7	3,04
2005/1	12,0	31,3	18,8	22,1	11,0	4,9	2,88
člani	12,4	38,2	15,9	21,0	8,6	3,9	2,74
nečlani	12,3	29,5	19,8	21,7	11,8	4,9	2,91
2015/1	14,5	39,9	18,0	18,9	6,6	2,1	2,63
člani	14,2	35,4	19,7	22,8	7,1	0,8	2,73
nečlani	14,6	40,6	17,7	18,3	6,6	2,3	2,61

Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje 1997-2015

Povprečna ocena splošne populacije pri strinjanju s prvo trditvijo ostaja v vseh treh meritvah približno izenačena in se giblje okrog vrednosti 3, kar pomeni, da se anketiranci z njo niti strinjajo niti ne strinjajo. Če pogledamo mejne vrednosti, torej delež pri oceni 1 »v celoti se strinjam« in delež pri vrednosti 5 »sploh se ne strinjam«, pa je v letih 1997 in 2005 ta odstotek nekoliko višji na strani strinjanja, medtem ko sta v zadnji meritvi odstotka skoraj izenačena. Tudi povprečna vrednost v zadnji meritvi je najvišja izmerjena, kar pomeni, da vprašani dela ne dojemajo več zgolj kot način za služenje denarja, temveč dobiva nek nov pomen. Enako potrdi tudi (ne)strinjanje z drugo trditvijo. Delež tistih, ki bi radi hodili v službo, tudi če ne bi potrebovali denarja, je iz leto v leto večji, opazne pa so razlike v povprečni oceni, saj se od leta 1997 do leta 2015 le-ta opazno spremeni. V nadaljevanju nas je zanimalo, ali poleg časovne dimenzije tudi sindikalno članstvo vpliva na spreminjanje odnosa do dela.

Graf 5.3: Odnos do dela glede na sindikalno članstvo
(povprečje od 1 do 5; 1 – v celoti se strinjam, 5 – sploh se ne strinjam):

Večjih razlik med člani in nečlani sindikatov ni opaziti. V prvi meritvi leta 1997 se člani sindikatov celo nekoliko bolj strinjajo s trditvijo, da je delo v službi le način, da človek zasluži več denarja, kot nečlani sindikatov. Leta 2005 pa sta obe skupini povsem izenačeni. V zadnji meritvi (2015) pride do obrata in največjih razlik v stališčih med člani in nečlani sindikatov. Tokrat so nečlani tisti, ki se bolj nagibajo v smer, da je delo zgolj vir preživetja, vendar pa razlike niso statistično značilne. Večjih razlik med člani in nečlani ni opaziti niti pri strinjanju s trditvijo, da bi rad hodil v službo, tudi če ne bi potreboval denarja. V prvi meritvi so člani in nečlani zelo izenačeni, v meritvi leta 2005 (pred gospodarsko krizo) je razvidno, da se člani nekoliko bolj strinjajo s to trditvijo kot nečlani, v zadnji meritvi leta 2015, po gospodarski krizi, pa se pokaže, da se nečlani sindikatov s to trditvijo strinjajo nekoliko bolj. Tudi pri drugi trditvi med sindikaliziranimi in nesindikaliziranimi razlike niso statistično značilne.

6 LEVO-DESNA OPREDELITEV SINDIKALNEGA ČLANSTVA

Levo-desno opredelitev prebivalstva v Sloveniji ponazarja Graf 6.1. Vprašanje, s pomočjo katerega smo merili levo-desno politično opredelitev, se glasi:

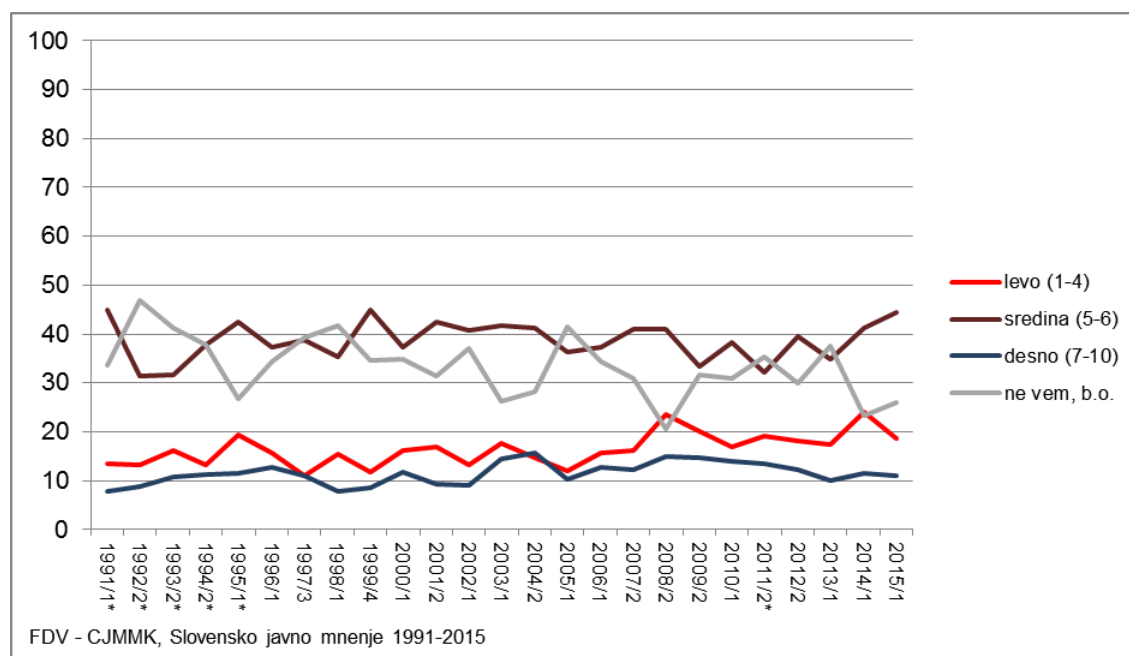
V politiki se včasih govori o levici in desnici. Kam bi vi uvrstili sami sebe na lestvici od 0 do 10, kjer pomeni 0 levo in 10 desno?

V analizi so prikazani združeni podatki, kjer smo v kategorijo »levo« združili odgovore od 0 do 3, v kategorijo »sredina« od 4 do 6 in v kategorijo »desno« od 7 do 10. Do manjših odstopanj prihaja samo v raziskavah, označenih z zvezdico, kjer je bila lestvica od 1 do 10 in so združene kategorije »levo« od 1 do 4, »sredina« od 5 do 6 in »desno« od 7 do 10. Prodobljeni podatki se prekrivajo z dejanskim stanjem na slovenski politični strankarski sceni. Skozi vse obdobje od 1991 do 2015 je največji odstotek tistih, ki se ne morejo opredeliti oziroma se opredeljujejo sredinsko. Delež le-teh se giblje v rangi od 60 % do 80 % in je najvišji prav ob osamosvojitvi. 6. decembra 1992 so bile v Sloveniji prve volitve v Državni zbor, na katerih je s 23,46 % zmagala Liberalno demokratska stranka – torej levo-sredinska politična opcija⁵. V obdobju vlade LDS opazimo manjši dvig med »levo« opredeljenimi, ki pa proti koncu mandata, torej v obdobju 1995–1996, malenkost upade. V predvolilnih obdobjih je praviloma vedno opazen upad »neopredeljenih«, saj se ljudje pred volitvami bolj poistovetijo s posamezno politično opcijo. Na drugih volitvah leta 1996 Liberalno demokratska stranka ponovi uspeh oziroma ponovno zmaga (tokrat s 27,01 %). Se pa na teh volitvah zelo okrepi tudi desna opcija, saj Slovenska ljudska stranka zasede drugo mesto (19,38 %), Socialdemokratska stranka Slovenije tretje mesto (16,13 %) in Slovenski krščanski demokrati četrto mesto (9,62 %). Desne stranke v seštevku dobijo dobrih 45 % vseh glasov. To se pokaže tudi v grafu, z rahlim dvigom desno opredeljenih. V obdobju po volitvah se ponovno poveča delež neopredeljenih, posledično nekoliko upade delež levo in desno opredeljenih, vseskozi pa je delež levo opredeljenih nekoliko višji od deleža desno opredeljenih. Na naslednjih volitvah, leta 2000, zmaga levica, saj Liberalna demokracija zmaga s kar 36,25 % glasov, na drugem mestu je Socialdemokratska

⁵ Volilni izidi so povzeti po podatkih na strani Državne volilne komisije

stranka Slovenije (danes Slovenska demokratska stranka) s 15,81 %, na tretjem pa Združena lista socialnih demokratov, ki dobi 12,08 % glasov. Na strani »levih« je tako skoraj 50 % vseh volivcev. V tem obdobju je opaziti nekoliko večjo razliko med levo in desno opredeljenimi, vendar pa se ta razlika v mandatu od 2000 do 2004 konstantno zmanjšuje, in leta 2004 se prvič zgodi, da se za desno politično opcijo opredeli več anketirancev kot za levo. Tudi volilni izidi pokažejo zmago desnice, saj na volitvah največ glasov, kar 29,08 %, dobi Slovenska demokratska stranka. Zmagovalka volitev iz leta 2000 (LDS) se uvrsti na drugo mesto (22,08 %). Že kmalu po volitvah se situacija ponovno obrne in delež levo opredeljenih se znova dvigne nad delež desno opredeljenih, največja razlika pa je prav v času volitev 2008, ko ponovno močno upade tudi delež neopredeljenih. Na volitvah 2008 zmagajo levo orientirani Socialni demokrati (bivša Združena lista socialnih demokratov) pred Slovensko demokratsko stranko, razlika v glasovih pa je minimalna, zgolj za 1,21 odstotne točke. Po volitvah se ponovno zmanjša razlika med deleži levo in desno opredeljenih. Podobna situacija se istočasno kaže tudi v slovenskem političnem prostoru, kar po izglasovani nezaupnici vladi Boruta Pahorja pripelje celo do predčasnih volitev decembra 2011. Leva politična opcija sicer ohranja prednost do naslednjih predčasnih volitev leta 2014, ko na volitvah zмага novo nastala Stranka Mira Cerarja, ki se je kasneje preimenovala v Stranko modernega centra s 34,49 %. Tudi pozicioniranje Slovencev se v tem obdobju spet premakne nekoliko v levo, medtem ko je v zadnji meritvi 2015, dobro leto po volitvah, ponovno opaziti trend približevanja leve in desne opcije. Kljub temu da je leva opcija v Sloveniji nekoliko bolj zastopana kot desna, ki je bila na oblasti le v obdobju neposredno pred pojavom gospodarske krize in krajše obdobje po njenem izbruhu, je opaziti, da je več sindikalnih članov usmerjenih politično levo, saj so sindikati skozi vse obdobje vključeni v bolj ali manj uspešna pogajanja z vlado, razen v letu 2004, torej po priključitvi Slovenije EU, ko je bila na oblasti desna opcija in se zgodijo tudi prvi večji protesti.

Graf 6.1: Levo-desna politična opredelitev v Sloveniji

Iz podrobnejše analize levo-desnih političnih samoopredelitev sindikalnega članstva smo v naslednjem koraku zaradi neprimerljive lestvice izločili raziskave, ki so bile izvedene v obdobju od 1991 do 1995 in raziskavo iz leta 2011. Tako je vstopna točka na tej meritvi leto 1996. V Tabeli 6.2 so prikazana povprečja na lestvici od 0 do 10, pri čemer 0 pomeni, da se anketiranec uvršča skrajno levo, in 10, da se uvršča skrajno desno. Za analizo levo-desne opredelitve je bila uporabljena analiza povprečja. V tretjem stolpcu je podana signifikanca, ki nam pove, ali se povprečja razlikujejo statistično značilno ali ne. V primeru, da je signifikanca manjša od 0,05, pomeni, da so razlike med skupinami statistično značilne, torej obstaja statistično značilna razlika med člani in nečlani sindikatov glede na njihovo politično prepričanje.

Tabela 6.1: Levo-desna opredelitev sindikalnega članstva

	člani	nečlani	signifikanca
1996/1	4,55	4,96	0,080
1997/3	4,92	4,99	0,718
1998/1	4,70	4,62	0,648
1999/4	4,80	4,97	0,383
2000/1	4,70	4,80	0,603
2001/2	4,63	4,58	0,772
2002/1	4,70	4,67	0,847
2003/1	5,00	4,79	0,266
2004/2	4,85	5,06	0,236
2005/1	4,96	4,93	0,880
2006/1	4,55	4,96	0,080
2007/2	4,36	4,82	0,039*
2008/2	4,57	4,64	0,727
2009/2	4,60	4,75	0,510
2010/1	4,57	4,90	0,111
2012/2	4,41	4,76	0,316
2013/1	4,39	4,61	0,423
2014/1	4,49	4,40	0,686
2015/1	4,34	4,72	0,105

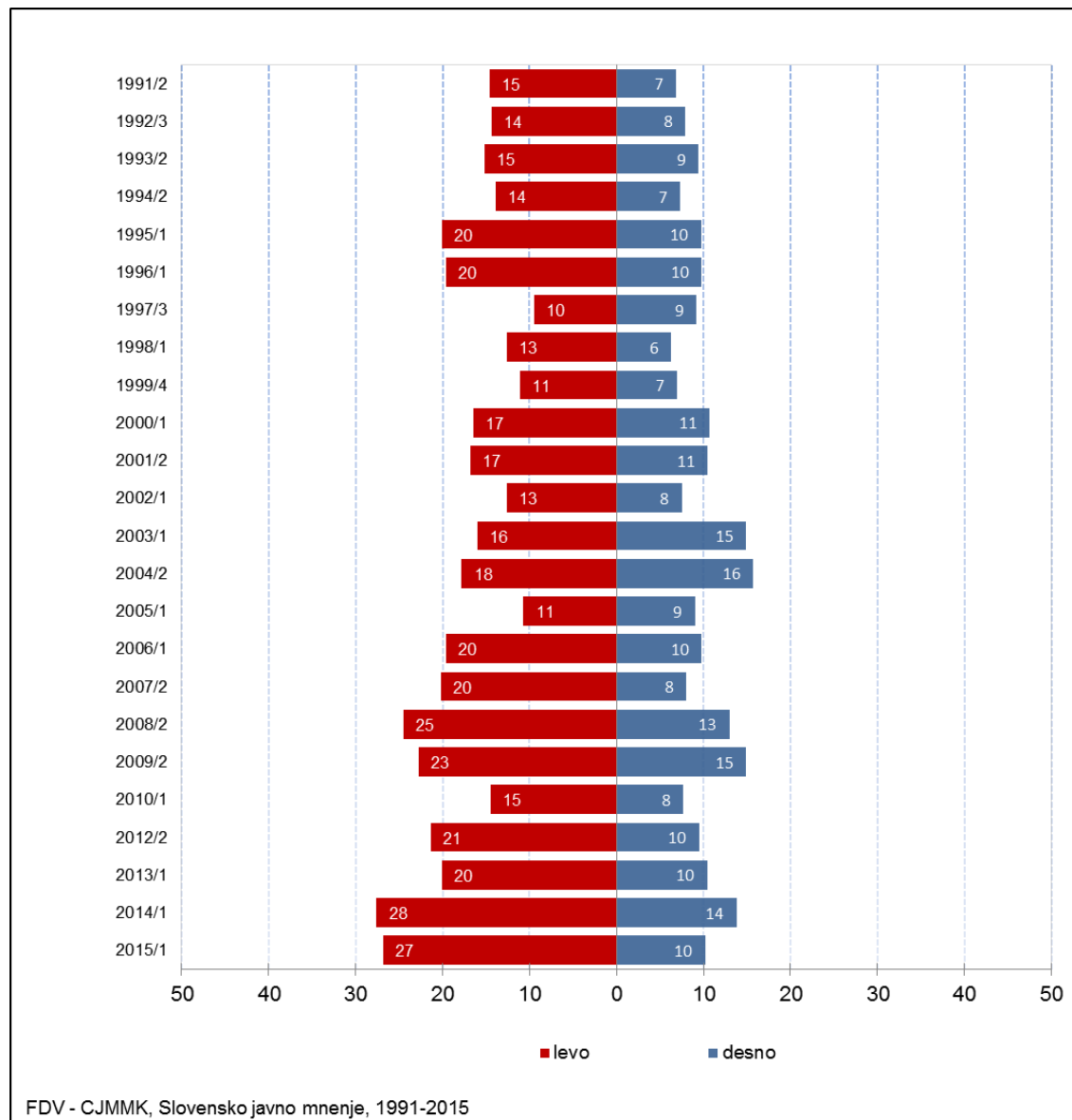
Vir: FDV-CJMMK, Slovensko javno mnenje, 1996-2015

*razlika je statistično značilna

Če pogledamo rezultate o levo-desni porazdelitvi sindikalnega članstva, ki so izračunani na lestvici od 0 do 10, torej vrednost 5 označuje sredino, se pokaže, da so člani sindikatov opredeljeni bolj levo-sredinsko. V letu 2003, preden je oblast v Sloveniji prevzela desna politična opcija, se članstvo celo premakne povsem na sredino, potem pa je opazen manjši premik članstva v levo, in prav v zadnji meritvi leta 2015 smo izmerili celo najbolj levo orientirano sindikalno članstvo v Sloveniji. Večjih razlik med člani in nečlani ni, je pa opaziti, da so v večini primerov sindikalizirani posamezniki bolj

levo orientirani od nesindikaliziranih. V Grafu 6.3 pa sta podrobneje prikazani skrajni skupini, torej povsem levo in povsem desno orientirani, znotraj sindikalnega članstva. Za analizo so bili združeni odgovori od 0 do 3 (oziroma od 1 do 4 v raziskavah od 1991 do 1995 in 2001) v opcijo »levo« in odgovori od 7 do 10 v opcijo »desno«.

Graf 6.2: Levo-desna opredelitev sindikalnega članstva

Primerjava levo in desno opredeljenih znotraj sindikalnega članstva pokaže, da je v sindikatih skozi vse časovno obdobje, od leta 1991 do leta 2015, več levo kot desno usmerjenih članov. V prelomnem obdobju, ko se je menjala orientacija oblasti in ko je

Slovenija vstopala v Evropsko unijo (obdobje od 2003 do 2005), se deleža levo in desno usmerjenih skoraj izenačita, saj razlika med njima znaša le eno odstotno točko. V zadnjih dveh meritvah (2014 in 2015) pa je razlika med levo in desno usmerjenimi največja izmerjena do zdaj, in sicer leta 2014 ta znaša 14 odstotnih točk in leta 2015 kar 17 odstotnih točk.

Po pregledu vseh podatkov lahko potrdimo hipotezo:

H6: Med sindikalizirano populacijo je več politično levo usmerjenih kot politično desno usmerjenih.

7 ZAKLJUČEK

Rdeča nit magistrske naloge sta bili dve raziskovalni vprašanji, in sicer:

- Ali je v obdobju od 1991 do 2015 stopnja sindikaliziranosti v Sloveniji sistematično in enakomerno upadala?
- Ali je na slovenskem sindikalnem prizorišču v tem obdobju prevladovala tendenca združevanja?

V magistrski nalogi smo se osredotočili na obdobje od osamosvojitve, od leta 1991, pa do zadnjih raziskav leta 2015. Trende (de)sindikalizacije smo spremljali s pomočjo podatkov, zbranih v terenskih raziskavah Slovensko javno mnenje, posegli pa smo tudi po nekaterih dostopnih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije in Republiške volilne komisije.

Naše ugotovitve so naslednje:

Prvič, spremljanje gibanja splošne stopnje sindikaliziranosti v samostojni Sloveniji jasno pokaže, da stopnja sindikaliziranosti v Sloveniji upada. Ugotovili smo, da je bil v obdobju 1991–2015 trend desindikalizacije v Sloveniji neenakomeren. V prvi polovici devetdesetih let je stopnja sindikaliziranosti naglo upadla, v desetletju od 1995 do 2005 se je gibala okrog 40 %, od polovice prejšnjega desetletja pa spet, ob občasnih oscilacijah, v osnovi strmo upada. Podrobnejša analiza strukture sindikalnega članstva se ujema s splošno ugotovitvijo o upadu stopnje sindikaliziranosti: sindikalna populacija se stara, kar pomeni, da se mlajša populacija ne včlanjuje več v sindikate oziroma je delež mlajše populacije, ki se sindikalizira, kritično šibak.

Drugič, z leti se število sindikatov v Sloveniji povečuje. Na prvi časovni točki leta 1991 skoraj dve tretjini sindikalnega članstva predstavljajo člani ZSSS, medtem ko je ostala tretjina porazdeljena med štiri večje skupine sindikatov. V zadnji meritvi leta 2015 je situacija precej drugačna. Še vedno je največji ZSSS, toda le z dvema petinama vsega sindikalnega članstva, medtem ko je ostalo članstvo porazdeljeno med druge konfederacije ter panožne in podjetniške sindikate. Ugotovili smo torej, da je v celotnem

poosamosvojitvenem obdobju na slovenskem sindikalnem prizorišču prevladujoča tendenca fragmentacije, »razdruževanja«, in ne združevanja.

Tretjič, glede na osnovne funkcije in položaj, ki ga v družbi zasedajo sindikati, je pričakovati, da člani sindikatov drugače dojemajo njihovo funkcijo kot nečlani. Analiza podatkov pokaže, da v obdobju pred krizo, ko je bila varnost zaposlitve relativno visoka in so bili delovni pogoji dobri, večjih razlik pri zaznavanju funkcije sindikatov med člani in nečlani ni bilo. Spremembe se pokažejo v obdobju po gospodarski krizi. V tem obdobju se zaposleni bolj zavedajo pomena varne zaposlitve in dobrih delovnih pogojev ter bolj zaznavajo vlogo sindikatov in tudi njihov dialog z vodilnimi vladnimi strukturami. Najbolj jasno se ta sprememba kaže v podatkih, da člani sindikatov bolj kot nečlani zaznavajo vpliv sindikatov na varnost zaposlitve. Razlike se pokažejo tudi pri zaupanju v sindikate, kjer člani sindikatov bolj zaupajo sindikatom kot nečlani. Zagotovo je to močno povezano tudi s percepcijo funkcije sindikatov, saj je jasno, da se v zaupanju zrcali tudi zadovoljstvo z delom sindikatov. Pričakovano pa ni razlik med člani in nečlani pri dojemanju pojma »sindikalne pravice delavcev«, saj ocena pojma temelji bolj na vrednotni, in ne na izkustveni determiniranosti posameznika, zato torej ni odvisna od sindikalnega članstva.

Četrtič, sindikalno članstvo v Sloveniji se giblje na polu od levega do levo-sredinskega, toda vedno ostaja na levem polu politične opcije. Posebno izrazit premik v levo pa je opazen prav v zadnji meritvi leta 2015.

8 LITERATURA

- Avdagic, Sabina in Lucio Baccaro. 2014. The Future of Employment Relations in Advanced Capitalism: Inexorable Decline? V *The Oxford Handbook of Employment Relations*, ur. A. Wilkinson, G. Wood in R. Deeg, Oxford: Oxford University Press: 701-725.
- Avdagic, Sabina, Martin Rhodes in Jelle Visser. 2011. *Social Pacts in Europe, Emergence, Evolution, and Institutionalization*, Oxford: Oxford University Press
- Bačlija, Irena in Johannsen, Lars. 2007. Komu zaupamo?: recipročnost zaupanja med političnimi elitami in državljani v Sloveniji in izbranih Srednjeevropskih državah. *Teorija in praksa* 44 (1–2): 103–121.
- Državna volilna komisija. 2016. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-drzavni-zbor-rs> (22. maj 2016).
- Hafner-Fink, Mitja in skupina. 2013. Slovensko javno mnenje 2013/1: Mednarodna raziskava Nacionalne identitete in mednarodna raziskava Razumevanje vloge državljanov. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm13/> (15. junij 2016).
- 2015. Slovensko javno mnenje 2015/1: Mednarodna raziskava Stališča o delu, mednarodna raziskava Stališča o vlogi države, Ogledalo javnega mnenja, Stališča o varnosti. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: interno gradivo.
- Hyman, Richard. 1994. Changing Trade Union Identities and Strategies, V *New Frontiers in European Industrial Relations*. ur. Richard Hyman and Anthony Ferner, 108–139. Oxford: Blackwell.
- Industrial relations in Europe. 2010. Dostopno prek: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6607& (10. junij 2016).
- Kavčič, Bogdan. 1991. *Sodobna teorija organizacij*. Ljubljana: DZS.

- Kurdija, Slavko. 2004. Vrednotne delitve v luči političnih izbir – Izsek iz podatkov raziskave SJM 2002/2 in SJM 2003/3+4. V *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*, ur. Brina Malnar in Ivan Bernik, 111–130. Ljubljana: Dokumenti SJM.
- Kurdija, Slavko in skupina. 2006. Slovensko javno mnenje 2006/1: Evropska družboslovna raziskava. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm061/> (15. junij 2016).
- 2008. Slovensko javno mnenje 2008/1: Evropska družboslovna raziskava. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm082/> (15. junij 2016).
- 2010. Slovensko javno mnenje 2010/1: Evropska družboslovna raziskava. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm10/> (15. junij 2016).
- 2012. Slovensko javno mnenje 2012/2: Evropska družboslovna raziskava. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm122/> (15. junij 2016).
- 2014. Slovensko javno mnenje 2014/1: Evropska družboslovna raziskava. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: interno gradivo.
- Leat, Mike. 2001. *Exploring Employee Relations*. Oxford: Butterworth-Heinemann publications.
- Lužar, Barbara. 2010. *Trade union strategies to recruit new groups of workers*. Dostopno prek: <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/comparative-information/national-contributions/slovenia/trade-union-strategies-to-recruit-new-groups-of-workers-slovenia> (1. junij 2016).

- MacShane, Denis. 1994. The Changing Countours of Trade Unionism in Eastern Europe and the CIS, V *New Frontiers in European Industrial Relations*. ur. Richard Hyman and Anthony Ferner, 337–367. Oxford: Blackwell.
- Malešič, Marjan in skupina. 2009. Slovensko javno mnenje 2009/2: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm092/> (15. junij 2016).
- Malnar, Brina, in skupina. 2005. Slovensko javno mnenje 2005/1: Mednarodna raziskava stališča o delu. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm051/> (15. junij 2016).
- 2011. Slovensko javno mnenje 2011/2: Svetovna raziskava vrednot in ogledalo javnega mnenja. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm112/> (15. junij 2016).
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije. 2016. Seznam reprezentativnih sindikatov. Dostopno prek: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/socialno_partnerstvo/seznam_reprezentativnih_sindikatoev/ (30. marec 2016).
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-161/92, Uradni list, RS, št. št. 44/1992.
- Rus, Veljko in Niko Toš. 2005. *Vrednote Slovencev in Evropejcev*. Ljubljana: Dokumenti SJM.
- Salamon, Michael. 1998. *Industrial Relations – Theory and Practice (3rd edition)*. London: Prentice Hall.
- Stanojević, Miroslav. 2000. Slovenian Trade Unions – the Birth of Labor Organizations in Post-comunism. *Družboslovne razprave* XVI (32–33): 87–100.
- Stanojević, Miroslav in Alenka Krašovec. 2011. Slovenia: Social Pacts and Political Exchange, V Avdagic, Sabina, Martin Rhodes in Jelle Visser. 2011. *Social Pacts*

in Europe, Emergence, Evolution, and Institutionalization, Oxford: Oxford University Press: 232-256

Stanojević, Miroslav. 2015. Trade union strategies in times of crisis. *Teorija in praksa* 52 (3): 394–416, 564.

Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (15. maj 2016).

Streeck, Wolfgang. 2009. *Re-Forming Capitalism*. Oxford: Oxford University Press

Toš, Niko in skupina. 1991. Slovensko javno mnenje 1991/2: Slovenska družba na prehodu v demokracijo in mednarodna raziskava o vernosti in cerkvi. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm912/> (15. junij 2016).

--- 1992. Slovensko javno mnenje 1992/2: Slovensko javno mnenje 1992/2: Mednarodna raziskava o neenakosti in socialno-ekonomskih orientacijah. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm922/> (15. junij 2016).

--- 1993. Slovensko javno mnenje 1993/2. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm932/> (15. junij 2016).

--- 1994. Slovensko javno mnenje 1994/2: Slovensko javno mnenje in slovensko - avstrijska raziskava vrednot. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm942/> (15. junij 2016).

--- 1995. Slovensko javno mnenje 1995/1: Stališča o znanosti in tehnologiji. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm951/> (15. junij 2016).

- 1996. Slovensko javno mnenje 1996/1: Slovensko javno mnenje 1996/1 in mednarodna raziskava volilnih sistemov. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm961/> (15. junij 2016).
- 1997. Slovensko javno mnenje 1997/3: Slovensko javno mnenje 1997/3: Mednarodna raziskava Stališča o delu in ekološka sondaža. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm973/> (15. junij 2016).
- 1997. *Vrednote v prehodu I. Slovensko javno mnenje 1968–1990*. Ljubljana: FDV
- 1998. Slovensko javno mnenje 1998/1: Slovensko javno mnenje 1998/1: Mednarodna raziskava o neenakosti in religiji. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm981/> (15. junij 2016).
- 1999. Slovensko javno mnenje 1999/4: Slovensko javno mnenje 1999/4: Stališča o pridruževanju Evropski uniji. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm994/> (15. junij 2016).
- Toš, Niko 1999. Razumevanje politike in zaupanje v politike. *Teorija in praksa* 36 (6). 912–943. Toš, Niko, in skupina. 2000. Slovensko javno mnenje 2000/1. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm001/> (15. junij 2016).
- Toš, Niko in skupina. 2001. Slovensko javno mnenje 2001/2 in Mednarodna raziskava Procesi demokratizacije v srednji in vzhodni Evropi. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm012/> (15. junij 2016).

- 2002. Slovensko javno mnenje 2002/1: Stališča Slovencev o približevanju Evropski uniji in NATO. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm021/> (15. junij 2016).
 - 2003. Slovensko javno mnenje 2003/1. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm031/> (15. junij 2016).
 - 2004. Slovensko javno mnenje 2004/2: Evropska družboslovna raziskava. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm042/> (15. junij 2016).
 - 2007. Slovensko javno mnenje 2007/2: Vrednote, pogledi na družbene razmere in odnos do strank. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm007/> (15. junij 2016).
- Visser, Jelle. 2011. *Social pacts in Europe: emergence, evolution, and institutionalization*. New York: Oxford University Press, 2011.
- Webb, Sidney in Beatrice Webb. 1894. *The History of Trade Unionism*, London: Longman.
- Yates, Michael D. 2009. *Why Unions Matter (2nd edition)*. New York: Monthly Review Press.